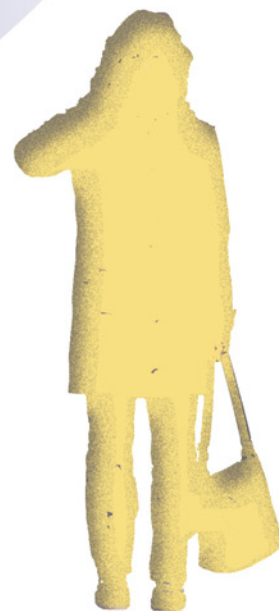
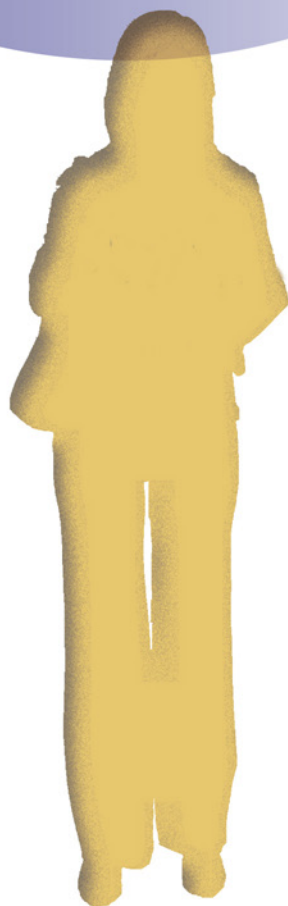
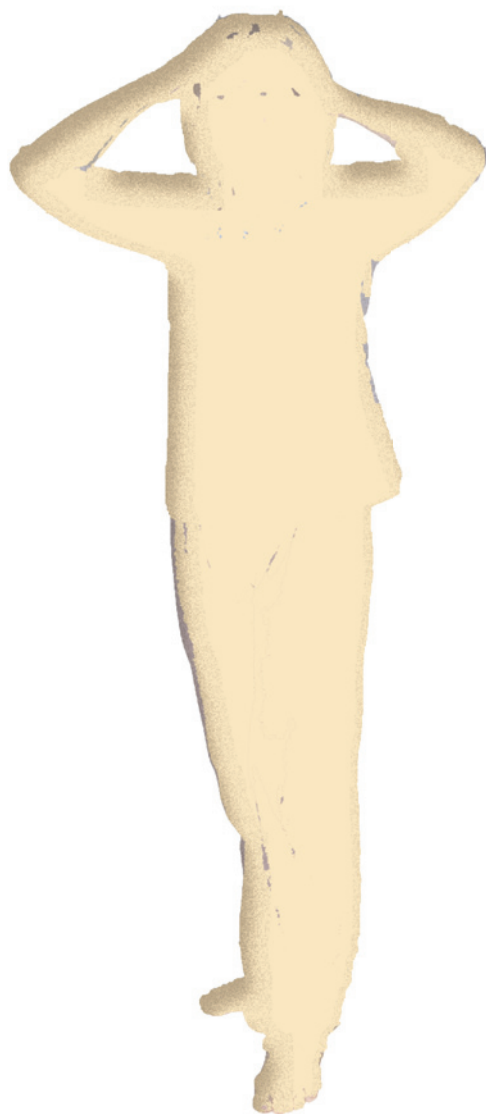

**Sociālās un veselības
aprūpes pasniedzēji
pret vardarbību
Pasniedzēju rokasgrāmata**

Mary Allen
Sirikka Perttu

Dizains
Leila Raninen
Helsinki universitāte, Tālākizglītības centrs Palmenia 2010

ISBN 978-952-10-6214-8
<http://www.helsinki.fi/palmenia/>

Saturs

Ievads	5
Pamatinformācija par vardarbību	5
Vardarbības definīcijas	5
Intīmo partneru vardarbības definīcijas	6
Terminoloģija	7
Intīmo partneru vardarbības izplatība	7
Starptautiskā izplatība	7
Sastopamība dažās Eiropas valstīs	8
Intīmo partneru vardarbības cēloņi	9
Vides struktūra	9
Citi intīmo partneru vardarbības cēloņi	10
Kas ir intīmo partneru vardarbība?	10
'Dzimumu vienlīdzības' diskusija	11
Saistība starp alkohola lietošanu un intīmo partneru vardarbību	12
Mīti par intīmo partneru vardarbību	13
Intīmo partneru vardarbības ietekme	14
Ietekme uz sievietēm - upuriem	14
Ietekme uz bērniem	15
Kad no vardarbības ģimenē cieš arī bērni	15
Sievietes, kurām būtu nepieciešama īpaša uzmanība	16
Sieviešu atbildes uz intīmo partneru vardarbību	18
Sieviešu pretošanās intīmo partneru vardarbībai	18
Upuris vai izdzīvotājs?	18
Aiziešana no vardarbīga partnera	20
Šķēršļi, kas kavē aiziet no pazemojošām attiecībām	21
Vardarbības cikls kā šķērslis	22
Etnisko minoritāšu pārstāves un bēgļu sievietes	22
Sievietes ar kustību traucējumiem	22
Vecākas sievietes kā vardarbības upuri	23
Kā veselības aprūpes speciālistam atpazīt intīmo partneru vardarbību?	23
Ievainojumi, kas liecina par intīmā partnera vardarbību	23
Novērtēšanas un sijājošās diagnostikas instrumenta izmantošana vardarbības atpazīšanā	24
Anketēšanas jautājumi	24
Kavēkļi, kas traucē atpazīt sievietes, kas cieš no intīmo partneru vardarbības	25
Kāpēc upuri klusē	26
Runājot par vardarbību	26
Tiešo jautājumu piemēri	26
Saruna ar pacientu/klientu	26

Labas prakses reakcijas	27
Sieviešu, kas cieš no intīmo partneru vardarbības, vajadzības	27
Labas attieksmes rekomendācijas visiem speciālistiem	27
Labas prakses rekomendācijas aprūpes personālam.....	28
Labas prakses rekomendācijas sociālajiem darbiniekiem	28
Dokumentēšana.....	29
Kā fotografēt ievainojumus	29
Ķermeņa shēma.....	30
Riska novērtējums	30
Nosakot vardarbības mirstības risku.....	30
Drošības plānošana	31
Drošības plāna soļi	31
Konsultējot sievieti, kas cietusi no vardarbības	33
Atbalsta grupas	33
Patversmes un citas sociālo pakalpojumu struktūras	33
Tiesiskā situācija.....	34
Izmantotā literatūra	35
Pielikums 1	37
Pielikums 2.....	38
Pielikums 3	39
Rekomendācijas bērnu drošības novērtēšanai	40
Pielikums 4	41

Ievads

Intīmo partneru vardarbība, kas zināma arī kā 'vardarbība mājās' vai 'vardarbība pret sievieti', ir nozīmīga sociālās un veselības aprūpes problēma, ar ko savā darbā sastopas aprūpes, medicīnas un sociālie darbinieki (Tufts et al, 2009; Haggblom et al, 2005; Holt, 2003; Ferguson and O'Reilly, 2001; Humphreys, 2000). Šī rokasgrāmata ir uzrakstīta, lai papildinātu pasniedzēju mācību programmu un vadlīnijas, kas izveidotas Leonardo da Vinci projekta 'Sociālās un veselības aprūpes pasniedzēji pret vardarbību, HEVI 2008-2010' ietvaros ar mērķi atbalstīt Eiropas Savienības pasniedzējus nākotnes profesionāļu izglītošanā, sniedzot viņiem izpratni par intīmo partneru vardarbības sastopamību, dinamiku un ietekmi, un atbildes reakcijām uz vardarbību, lai nākotnē viņi varētu efektīvi un droši iesaistīties šīs izplatītās un dažkārt dzīvību apdraudošās sievietes tiesību pārkāpšanas apturēšanā (Pasaules Veselības organizācija, 2006).

Šī īsā rokasgrāmata apkopo informāciju, kas palīdzēs pasniedzējiem maksimāli izmantot mācību programmu un vadlīnijas, nodrošinot papildus informāciju par lielākajiem tematiem, kas aplūkoti mācību plānā. Šī rokasgrāmata nav paredzēta, lai aizvietotu interneta vietnēs minēto informācijas avotu apgūšanu, bet var kalpot kā ātrs ceļvedis, lai orientētos tematos, kas iekļauti apmācības programmā.

Pamatinformācija par vardarbību

Vardarbības definīcijas

Pasaules Veselības organizācija definē vardarbību kā "tīšu iedomāta vai reāla fiziska spēka vai varas apzinātu lietošanu pret sevi, citu personu, grupu vai kopienu, kas izraisa vai spēj izraisīt ievainojumu, nāvi, psiholoģisku kaitējumu, attīstības traucējumus vai zaudējumus" (PVO, 2002)

Pasaules Veselības organizācijas izmantotā definīcija sasaista tīšumu ar vardarbības akta veikšanu pašu par sevi, neatkarīgi no sekām, ko tas rada. No definīcijas ir izslēgti netīši negadījumi, kā lielākā daļā ceļu satiksmes negadījumu un apdegumi.

Vēl viens no kompleksajiem definīcijas aspektiem ir tīšuma jautājums. Pasaules Veselības organizācijas definīcija tomēr definē vardarbību saistībā ar tās ietekmi uz indivīdu veselību un labklājību. Dažas darbības, piemēram, laulātā sišana dažu cilvēku skatījumā var tikt vērtētas kā pieņemama kultūras sastāvdaļa, tomēr tās ir uzskatāmas par vardarbīgu rīcību ar ievērojamu ietekmi uz indivīda veselību.

Pasaules Veselības organizācija ir ieviesusi vardarbības tipoloģiju, kas sniedz pārskatu par dažādajām starppersonu, kolektīvajām un pret sevi vērstajām vardarbības formām. PVO piedāvā globālu publiskās veselības pieeju vardarbībai (PVO, 2002).

Tipoloģija iedala vardarbību trīs lielās kategorijās atkarībā no tā, kas veic vardarbības aktu:

- *pret sevi vērstā vardarbība* – vardarbība, ko persona raida pret sevi pašu,
- *starppersonu vardarbība* – vardarbība, ko personai nodara cits indivīds vai maza indivīdu grupa,
- *kolektīvā vardarbība* – vardarbība, ko veic lielākas grupas, kā, piemēram, valstis, organizēti politiskie grupējumi, militārie grupējumi un teroristu organizācijas.

Šajā tipoloģiskajā iedalījumā starppersonu vardarbība ir iedalīta divās apakškategorijs: ģimenes / intīmo partneru vardarbība un sabiedrības vardarbība. HEVI projekta mācību vadlīnijas fokusējas galvenokārt uz intīmo partneru vardarbību, kas parasti, bet ne vienmēr, notiek mājās. Vardarbība pret bērniem tiek aplūkota ģimenes kontekstā.

Sabiedrības veselības pieeja intīmo partneru vardarbībā ietver vardarbības ietekmi, sekas un faktoros, kas palielina viktimizācijas un nozieguma izdarīšanas risku, un efektīvas vardarbības profilakses programmas.

Viena no biežākajām vardarbības formām pret sievieti ir tā, ko veic viņas vīrs vai intīmais vīriešu kārtas partneris. Tas ir pilnīgs pretstats vardarbībai pret vīrieti, ko parasti daudz biežāk veic nepazīstams cilvēks vai attāls paziņa, nevis kāds no tuvu attiecību loka (PVO, 2002).

Intīmo partneru vardarbības definīcijas

Ir vairākas definīcijas vardarbībai mājās, vardarbībai pret sievieti un intīmo partneru vardarbībai. Viena no skaidrākajām definīcijām vardarbībai pret sievieti ir tā, kas tika izvirzīta 1995. gadā Pekinas deklarācijā, un tā gan dzimuma, gan kultūras aspektus.

Vardarbība pret sievieti ir uz dzimumu balstītas vardarbības rīcība, kā rezultātā rodas vai var rasties fizisks, seksuāls vai garīgs kaitējums vai ciešanas sievietei, ieskaitot šādas darbības draudus, piespiedu darbības vai patvaļīgu brīvības atņemšanu, neatkarīgi, vai tā notiek sabiedriskās vai privātās dzīves ietvaros. Vardarbība pret sievieti ietver, bet neaprobežojas ar:

a. fizisku, seksuālu un garīgu vardarbību ģimenē, tajā skaitā sišanu, sieviešu dzimuma bērnu seksuālu izmantošanu ģimenē, vardarbību pūra dēļ, izvarošanu laulībā, sieviešu ģenitāliju kropļošanu un citu tradicionālo praksi, kas nodara kaitējumu sievietēm... (ANO, Ģenerālā Asambleja 1993, ANO 1995).

Uz dzimumu balstīta vardarbība pret sievietēm ir "vardarbība, kas vērsta pret sievieti tāpēc, ka viņa ir sieviete, vai vardarbība, kas skar sievietes neproporcionāli. Tas ietver darbības, kas rada fizisko, garīgo vai seksuālo kaitējumu vai ciešanas, draudus pielietot vardarbību, piespiešanu un citus brīvības ierobežojumus." (ANO ģenerālsekretāra pētījums par vardarbību pret sievietēm, 2006).

Sekojošā dzimumu neitrālā definīcija arī ir noderīga, jo tā ir īsa un ietver galvenās intīmo partneru vardarbības dimensijas:

Process, kurā viens intīmo attiecību dalībnieks piedzīvo ievainojamību, spēka un kontroles zudumu un iesprostojumu, kas ir kā rezultāts cita dalībnieka realizētai varai caur fiziska, seksuāla, psiholoģiska un/vai morāla spēka strukturālu pielietošanu (Coker et al, 2003, p260).

Eiropas Savienības (ES) vardarbības pret sievietēm definīcija ir balstīta uz ANO Deklarāciju par vardarbības izskaušanu pret sievietēm. ES uzsver uz cilvēktiesībām un dzimumu līdztiesību balstītu pieeju vardarbībai pret sievietēm un norāda, ka šķēršļi, kas traucē izmantot sieviešu sociālekonomiskās un politiskās tiesības, palielina sieviešu pakļaušanu vardarbībai. Īpaša uzmanība jāpievērš likumdošanai un valsts politikai, kas diskriminē sievietes un meitenes (Eiropas Savienības Padome, 2008).

ES atzīmē, ka vardarbība pret sievietēm ir izpausme vēsturiski nevienlīdzīgām varas attiecībām starp vīriešiem un sievietēm un ka tā nelabvēlīgi ietekmē ne tikai sievietes, bet arī sabiedrību kopumā, tādēļ ir nepieciešama steidzama rīcība. Lai izskaustu vardarbību pret sievietēm, ir nepieciešama multidisciplināra un integrēta pieeja, kā arī cieša sadarbība starp valsts iestādēm, varas institūcijām un sabiedrību kopumā (Eiropas Savienības Padome, 2010).

Eiropas Padomes (EP) mērķis ir attīstīt visā Eiropā kopīgus un demokrātiskus principus, pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību konvenciju (EP / Roma, 1950). 1993. gadā EP sniedza šādu deklarāciju: "Vardarbība pret sievietēm pārkāpj tiesības uz dzīvību, drošību, brīvību un cietušo cieņu un tādējādi kavē demokrātiskas sabiedrības, kas balstīta uz tiesiskumu, funkcionēšanu".

Vardarbība pret sievietēm pašreiz ir atzīta par nopietnu cilvēktiesību pārkāpumu un arvien svarīgāku sabiedrības veselības problēmu ar nopietnu ietekmi uz sieviešu fizisko, garīgo, seksuālo un reproduktīvo veselību (Garcia-Moreno et al, 2006). Visās Eiropas Savienības dalībvalstīs vardarbība pret intīmo attiecību partneriem vai pret bērniem ir uzskatāma par noziegumu, ko soda ar brīvības atņemšanu vai piemēro citas juridiskas sankcijas.

Terminoloģija

Termini 'vardarbība ģimenē', 'vardarbībā mājās' un 'laulāto vardarbība' tiek dažādi lietoti dažādās valstīs, un to nozīme var atšķirties, sevišķi saistībā ar dzimumu.

Jēdziens 'vardarbība ģimenē' nozīmē, ka visi ģimenes locekļi ir iesaistīti savstarpējā konfliktā, bet termins 'laulāto vardarbība' izslēdz sievietes, kam ir neregistrēta kopdzīve vai kuras tikai satiekas ar partneri, kā arī sievietes, pret kurām ļaunprātīgi izturas viņu dēli vai tēvi. Termins 'piekaušana' neatspoguļo faktu, ka vardarbība var būt arī emocionāla, seksuāla, psiholoģiska un ekonomiska. PVO arī norāda, ka tad, kad ļaunprātīga izmantošana notiek atkārtoti vienās un tajās pašās attiecībās, šo parādību bieži sauc par 'piekaušanu' (Pasaules Veselības organizācija 2002). 'Vardarbība ģimenē' ir vispārējs termins, kas ietver vardarbību pret vecākiem cilvēkiem, vardarbību pret bērniem un intīmo partneru vardarbību (Amerikas Medicīnas asociācija, AMA, 2005).

Amerikas Medicīnas asociācija (AMA) definē intīmo partneru vardarbību, kā "fiziska, seksuāla, un / vai psiholoģiska vardarbība pret indivīdu, ko veic pašreizējais vai bijušais intīmais partneris". AMA to apzīmē arī, kā "pagātnes vai pašreizēja fiziska un / vai seksuāla vardarbība starp bijušajiem vai pašreizējiem intīmajiem partneriem, pieaugušajiem māsaimniecības locekļiem vai pieaugušiem bērniem un vecākiem. Cietušās personas un varmākas var būt abu dzimumu, un pāri var būt gan heteroseksuāli, gan homoseksuāli (Sugg, N. et al, 1999).

Lai gan termins 'intīmo partneru vardarbība' ir dzimumu neitrāls, sievietes biežāk tiek fiziski ievainotas un gūst psiholoģisku traumu kā ir sekas intīmo partneru vardarbībai (Rodriguez, M. et al, 1999).

Dzimuma aspekts šajos noziegumos ir redzams faktā, ka pasaules pētījumi daudzos reģionos rāda, ka 90% līdz 97% intīmo partneru vardarbības gadījumu ir vīriešu vardarbība pret sievietēm. Šī iemesla dēļ jēdzienus 'vardarbību ģimenē' vai 'laulāto vardarbība' ir nepareizi lietot, jo tie neatklāj ne cietušā, ne pāridarītāja dzimumu.

Šajā rokasgrāmatā tiek lietots termins 'intīmā partnera vardarbība', jo tas ir starptautiski pieņemts un norāda, ka lielākā daļa šādas vardarbības upuri ir sievietes. Intīmā partnera vardarbība ir viena no izpausmēm vardarbībai pret sievieti.

Intīmo partneru vardarbības izplatība

Starptautiskā izplatība

Pasaules Veselības organizācija vērtē, ka no 10% līdz 69% sieviešu visā pasaulē cieš no intīmo partneru fiziskas vardarbības un līdz 70% noslepkavoto sieviešu nogalina viņi vīriešu kārtas partneri (Heise un Garcia-Moreno, 2002: 89 / 93). Apvienoto Nāciju Organizācijas ledzīvotāju fonda ziņojumā (2000) teikts, ka viena no trim sievietēm ir bijusi piekauta, iesaistīta piespiedu dzimumattiecībās vai citādi cietusi, un galvenokārt to ir veikuši vīriešu dzimuma intīmie partneri vai ģimenes locekļi. Viena no četrām sievietēm ir cietusi grūtniecības laikā. Eiropas Savienība lēš, ka 1 no 5 sievietēm Eiropā kādā viņu dzīves brīdī cietīs no vīriešu partneru vardarbības, kamēr 25% no visiem ziņotajiem noziegumiem saistīti ar vīrieša uzbrukumu savai sievai vai partnerei (ES, 2007). Tas ir galvenais nāves un invaliditātes cēlonis sievietēm vecumā no 16-44 gadiem, kas veido vairāk nāves un slimību gadījumu nekā vēzis un ceļu satiksmes negadījumi (Eiropas Padome, 2002).

Amerikas Savienotajās Valstīs katru gadu policijai tiek ziņots par vairāk nekā 1 miljonu intīmo partneru vardarbības gadījumu (Goldberg, 1999). Nacionālā koalīcija pret vardarbību ģimenē ziņo, ka katru dienu intīmo partneru dēļ mirst vidēji 10 sievietes (Wood, 2001). Kanādā 2004.gadā policijai bija ziņots par 28000

laulāto vardarbības incidentu, no kuriem 84% gadījumu upuri bija sievietes un 16% upuri bija vīrieši. Tomēr tikai 28% no laulāto vardarbības upuriem ziņo par notikušo policijai (36% cietušo sieviešu un 17% cietušo vīriešu) (Ogrodnik, 2006).

Sastopamība dažās Eiropas valstīs

Kopš 1980-tajiem gadiem vairākās Eiropas valstīs ir veikušas lielus valsts mēroga pētījumus par starppersonu vardarbības apjomu un tās ietekmi. Problēmas nozīmīgums ir atzīts, un daudzas valstīs ir veikušas pasākumus, lai risinātu šo jautājumu. Tomēr joprojām trūkst pilnvērtīgu datu par Eiropu, lai varētu efektīvi un mērķtiecīgi pielāgot sociālo un politisko iejaukšanos, apmierinot pašreizējās vajadzības.

Datu salīdzināšana var sekmēt teoriju un rosināt uzlabojumus kultūras, politiskajā un sociālajā attieksmē pret vardarbību. Tomēr veikt precīzu datu salīdzinājumu ir daudz grūtāk, nekā šķiet. Ignorējot vai nepareizi novērtējot konkrētu datu zinātnisko un metodisko struktūru, var viegli nonākt pie nepareiziem secinājumiem un interpretācijām. Ir veikti mēģinājumi salīdzināt izplatības datus, taču, saskaroties ar daudzām problēmām, datu salīdzināšana dažreiz nav bijusi iespējama.

Eiropas pētniecības tīkls, ko dēvē par “Cilvēktiesību pārkāpumu koordinēšanas akciju” (CAHRV), ir uzsācis risināt šīs problēmas un ir spēris pirmos soļus, lai pārskatītu Eiropas pētījumus par vardarbības pret sievietēm izplatību un tās ietekmi uz veselību. Rezultāti liecina, ka pētījumu uzbūve ir diezgan atšķirīga starp dažādām valstīm un dati ne par izplatību, ne ietekmi uz veselību nav salīdzināmi Eiropas līmenī.

Ziņojums ietver datu pārskatu par nacionālo vardarbību pret sievietēm Somijā, Francijā, Vācijā, Lietuvā un Zviedrijā. Šajos ziņojumos ir gan līdzības, gan atšķirības paraugkopas lielumā, vecuma amplitūdā, datu apkopošanas metodēs un pētījumu ilgumā gados.

Somijā, Vācijā, Lietuvā un Zviedrijā fiziskās vardarbības sastopamība no patreizējā / iepriekšējā partnera dzīvdzīves laikā svārstās starp 21% līdz 33% sieviešu centrālajā vecuma grupā 20 – 59 gadi, kurām jebkad ir bijis partneris. Francijas pētījumā savākti dati par izplatību tikai pēdējo 12 mēnešu laikā. Fiziskas vardarbības sastopamība no patreizējā / iepriekšējā partnera pēdējo 12 mēnešu laikā svārstās robežās no 3% Vācijā un Francijā līdz 5% Zviedrijā un 7% Somijā. Lietuvas aptauja neiekļāva jautājumus par sastopamību pēdējā gada laikā.

Sievietes vecuma grupā 20 – 59 gadi ziņoja par augstu seksuālās vardarbības sastopamību no patreizējā / iepriekšējā partnera dzīvdzīves laikā, sasniedzot 11,5% somu pētījumā, 6,5% Vācijā, 7,5% Lietuvā un 6,2% zviedru pētījumā.

Ir grūti precīzi definēt, kas ir psiholoģiska vardarbība intīmo partneru attiecībās. Lai izmērītu psiholoģisko vardarbību, lielākā daļa vardarbības izplatības pētījumu izmanto vairākus dominējošo stāvokļu veidus, pazemojošu izturēšanos, draudus un kontroli. Rādītāji, kas tika izvērtēti Zviedrijas, Somijas, Lietuvas, Vācijas un, zināmā mērā, Francijas apsekojumos, bija ārkārtīga greisirdība, kas ierobežo sievieti attiecībās ar draugiem vai radniekiem, pazemojoša izturēšanās, ekonomiskā kontrole, draudi kaitēt bērniem un pašnāvības draudi. Lietuvas pētījumā par vismaz vienu no minētajiem pašreizējā partnera uzvedības veidiem ziņoja 28,6% sieviešu, Francijas pētījumā 24,3%, Somijas pētījumā 16,5%, Vācijā 14,3% un Zviedrijas pētījumā 11,6% sieviešu (Schrötte M. et al, 2006).

Apvienotajā Karalistē viena no četrām sievietēm būs vardarbības ģimenē upuris savas dzīves laikā (Mirrlees-Black, 1999). Katru minūti policijai tiek ziņots viens gadījums par vardarbības ģimenē (Stanko, 2000), un tas ir noziegums ar visbiežāko atkārtotu nonākšanu upura lomā Lielbritānijā (Kewshaw et al, 2000). Vidēji divas sievietes nedēļā nogalina vīriešu kārtas partneris vai bijušais partneris, un gandrīz puses visu nogalināto sieviešu slepkava ir bijis viņu partneris vai bijušais partneris (Coleman et al, 2006).

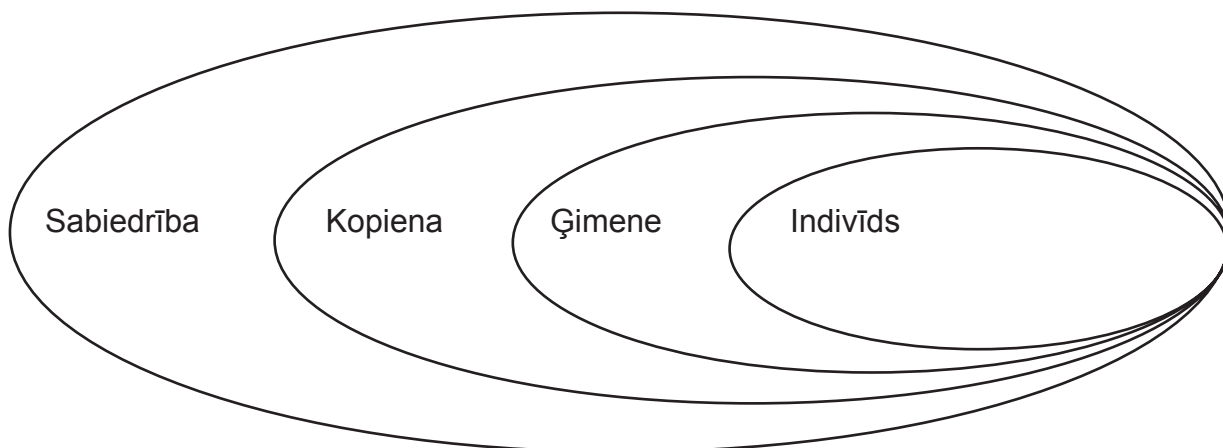
Intīmo partneru vardarbības cēloņi

Intīmo partneru vardarbības iemesls ir bijis daudzu pētījumu un diskusiju temats. Šie pētījumi parasti apskata šādu vardarbību vai nu no plašāka sociāli politiskā viedokļa vai starppersonu un ģimenes attiecību viedokļa. Pirmais redz vardarbību pret sievietēm kā “izpausmi vēsturiski nevienlīdzīgām varas attiecībām starp sievietēm un vīriešiem, kas ir novedis pie vīriešu kundzības pār sievietēm un viņu diskriminācijas, un vardarbība pret sievietēm ir viens no svarīgākajiem mehānismiem, ar ko sievietes ir pakļautas un atrodas vājākā pozīcijā, salīdzinot ar vīriešiem” (ANO, 1995). Šo pieeju attiecībā uz IPV iemesliem dažreiz dēvē par “feministu analīzi”.

Otra pieeja redz vardarbību kā rezultātu stresam ģimenes dzīvē (Straus, 1990) vai kā rezultātu tam, ka bērni piedzīvo vai redz vardarbību savās mājās bērnībā (Watson un Parson, 2005; Black et al, 1999; Ellesberg et al, 1999), vai kā īpašu personības traucējumu rezultātu (Dutton un Starzomski, 1993), vai kā piesaistes grūtību rezultātu. Šo pieeju dažkārt apraksta kā psiholoģisko vai socioloģisko skaidrojumu.

Vides struktūra

Heise (1998) mēģināja novērst plaisu starp feministu un ne-feministu (t.i. psiholoģisko un socioloģisko) pieeju intīmo partneru vardarbībai. Viņa atzīmē, ka “viena faktora izskaidrojums ir nepietiekams”, un nespēj izskaidrot, kāpēc “individuāls vīrietis kļūst vardarbīgs un kāpēc sievietes kā klase tik bieži ir mērķis” (p.263). Viņa atbildē piedāvā to, ko viņa apraksta kā “integrētu ekoloģisku struktūru”, kas aplūko vardarbību kā daudzšķautņainu parādību, kas saistīta ar personas, vides un sociāli kulturālo faktoru mijiedarbību. Šī struktūra balstās uz dažādu disciplīnu iegūtajiem datiem, kas ir empīriski atrasti saistībā ar vardarbību pret sievietēm. Viņa organizē šos izskaidrojošos faktoros kārtās, kas tiek attēlotas, kā četri gandrīz koncentriski apli (skatīt Attēlā 1).

Attēls 1. Faktori, kas saistīti ar vardarbību pret sievieti dažādos sociālās vides līmeņos. (Adaptēts no Heise, L., 1998)

Pirmajā, ‘individuālajā’, līmenī cilvēka attīstības vēsturē iekļauti tādi jautājumi kā, vai viņš ir redzējis vai cietis no vardarbības, būdams bērns, un Dutton un Starzomski’s (1993) ‘robežpersonības veidošanās’, kas var rasties, ja bērnam nav tēva vai ir noraidošs tēvs. Nākamajā, ģimenes konteksta, līmenī atrodas tādi faktori kā vīrieša dominēšana un kontrole mājās, alkohola lietošana un laulības nesaskaņas. Trešais, ‘kopienas’, līmenis norāda uz plašāku, bet nosacītu sociālo struktūru, kas skar indivīdu un ģimeni. Tas ietver sociāli ekonomisko un nodarbinātības statusu, sievietes un ģimenes izolētības līmeni un vienaudžu un apkārtējo ietekmi. Ceturtajā un pēdējā līmenī ir visplašākie ‘sabiedrības’ faktori, piemēram, vīrišķības uztvere, stingras dzimumu lomas, īpašumtiesiska attieksme pret sievietēm, attieksme pret savstarpējiem konfliktiem un fizis-

kas sodīšanas pieņemšana. Šis modelis ir plašāks un ar visaptverošu pieeju, izprotot IPV cēloņus, kas palīdz virzīties uz pilnīgāku izvērtēšanas procesu.

Citi intīmo partneru vardarbības cēloņi

Ir svarīgi pieminēt, ka daži vīrieši un sievietes kļūst vardarbīgi traumatiska smadzeņu bojājuma (TSB) rezultātā, sākoties smagām psihiskajām slimībām (piem., šizofrēnija vai bipolāri traucējumi), vai smaga insulta rezultātā. Šajās situācijās vardarbības iemesli un dinamika atšķirsies no tā, kas minēts iepriekš. Ir svarīgi noskaidrot, vai šis ir tāds gadījums, jo tiesiskā iejaukšanās un nepieciešamā rīcība var atšķirties.

Kas ir intīmo partneru vardarbība?

Intīmā partnera vardarbība ietver virkni seksuālu, psiholoģisku un fizisku piespiedu aktu, kas vērsti pret pieaugušo vai pusaudžu vecuma sievieti un ko veic pašreizējais vai bijušais intīmo attiecību partneris pret viņas gribu. Fiziskā vardarbība ietver tīšu fiziska spēka, varas vai ieroča izmantošanu, lai ievainotu vai kaitētu sievietei. Seksuālā vardarbība ietver vardarbīgu seksuālu kontaktu, piespiežot sievieti iesaistīties seksuālās darbībās bez viņas piekrišanas, mēģinājumu uzsākt vai pabeigti seksuālu aktu ar sievieti, kas ir slima vai nespējīga, izmantojot spiedienu vai alkohola vai citu narkotisko vielu reibumu. Psiholoģiska vardarbība ietver sievietes kontrolēšanu vai izolēšanu un pazemošanu vai nostādīšanu neērtā situācijā. Ekonomiska vardarbība ietver kontroli un liegtu pieeju pamata iztikas līdzekļiem. (ANO ģenerālsekretāra pētījums par vardarbību pret sievietēm, 2006).

IPV attiecas ne tikai uz laulību, bet var būt sastopama jebkura veida ciešās pieaugušo attiecībās, tostarp citās partnerattiecībās, ģimenēs vai māsaimniecībās. IPV sastopama visās sociāli ekonomiskajās grupās, visās reliģiskajās grupās, visās rasēs, visās etniskajās grupās, heteroseksuālās, lesbiešu un geju attiecībās (Girshick Lori B., 2009), visās vecumu grupās un starp cilvēkiem ar dažādām fiziskajām spējām.

Fiziska vardarbība

Fiziska vardarbība ir vardarbīga kontroles forma vai citas personas piekaušana, vai draudi pielietot dažādus līdzekļus.

Seksuāla vardarbība

Seksuāla vardarbība ir dominēšana un kontrole, izmantojot vardarbību pret upura ķermeni. Visnopietnākā seksuālās vardarbības forma ir izvarošana. Seksuālo vardarbību parasti pavada arī citas vardarbības formas.

Verbāla vardarbība

Verbāla vardarbība ir sievietes apspiešana vai pārliecības graušana ar mutisku uzbrukumu publiski vai privāti. Verbāla vardarbība ietver arī jebkura veida draudus.

Emocionāla vardarbība

Emocionāla vardarbība ir dominēšana un otras personas kontrole, liedzot mīlestību, atzinību, cieņu, sapratni, rūpes un pieskārienus, kas ir cilvēka pamata emocionālās vajadzības. Smaga emocionālās vardarbības forma ir 'klusēšanas' uzspiešana, neļaujot personai teikt, kā viņa jūtas un liedzot tiesības tikt uzklaustītai.

Sociāla vardarbība

Sociāla vardarbība ir dominēšana un otras personas kontrole, publiski pazemojot, kas sistemātiski noved pie izolācijas un padara personu atkarīgu no partnera. Vīrietis var attālināt sievieti no viņas draugiem, kontrolējot viņas brīvību ārpus mājas.

Ekonomiska vardarbība

Ekonomiskā vardarbība ir varas izmantošana, liedzot finansiālus līdzekļus ēdienam, apģērbam un sievietes un viņas bērnu izglītībai. Varmāka var saglabāt pilnīgu kontroli pār tēriņiem vai rēķinu maksājumiem, izmantojot to kā līdzekli, lai dominētu vai ļaunprātīgi izmantotu sievieti.

Visi minētie veidi kalpo, lai pastiprinātu varmākas varu un kontroli pār viņa partneri. Varas un kontroles apli izstrādāja Duluth lejkaušanās Programma (Pence un Paymar, 1993), lai parādītu, kā šīs dažādās taktikas strādā (skat. Grāmatā-ceļvedī 2.pielikumu). Kā rāda diagramma, vairākums uzbrukumu nav fiziski, bet, kad fiziska iebiedēšana un mutiski apvainojumi nedarbojas, viņš ķersies pie fiziskas un seksuālas vardarbības. Tomēr dažās ļoti vardarbīgās attiecībās notiek pastāvīgi fiziski un / vai seksuāli uzbrukumi.

‘Dzimumu vienlīdzības’ diskusija

Neskatoties uz tādu pētījumu kā ‘Vardarbības ģimenē jautājumu izvērtēšanas pētījums’ secinājumiem, kas stingri apstiprina saistību ar dzimumu intīmo partneru vardarbības un vardarbības mājas gadījumos (tajā, pētot policijas sistēmu, no 1236 personām 99% upuru bija sievietes un 99% vainīgo bija vīrieši [Kelly et al, 1999]), jaunākajās publikācijās ir ievērojamas debates par sieviešu vardarbību pret saviem vīriešu dzimuma partneriem. Daži autori (piemēram, Stets un Straus, 1990; Archer, 2000) uzskata, ka sievietes intīmajās attiecībās ir tikpat vardarbīgas vai pat vēl varmācīgākas, nekā vīrieši. Tomēr jaunākie pētījumi liecina, ka pētniecības metodes un veidi, kādos tiek apkopota un izprasta statistika, ir novedusi pie šī sarežģītā jautājuma pārmērīgas vienkāršošanas.

Virkne pētnieku, tostarp Hester (2009), Kimmel (2002) un Johnson (1995, 2006, 2009), ir centušies atrisināt šīs acīmredzamās pretrunas statistikā. Johnson darbs ir kļuvis par visplašāk zināmo no šiem mēģinājumiem. Viņš uzskata, ka pētnieki ir aplūkojuši divas dažādas parādības un apvienojuši skaitļus par dažāda veida vardarbību ģimenē. 1995. gadā viņš (Johnson, 1995) ievieš ‘kopējo pāra vardarbību’ un ‘patriarhālo vardarbību’. Kopējā pāra vardarbība ir izplatīta daudzās ģimenēs, kas cieš no gadījuma rakstura vīra vai sievas, vai abu vardarbības uzliesmojumiem.

Ievērojams skaits citu ģimeņu tiek terorizētas ar sistemātisku vīrieša vardarbību, ieviešot patriarhālo kontroli. Johnson (1995) sauc šāda veida partnerības vardarbību par ‘patriarhālo teroru’. Somijas pētnieks sauc šāda veida vardarbību par ‘partnerības teroru’ (Piispa, 2002). Tas apraksta vardarbību, kas vistuvāk atbilst tipiskiem priekšstatiem par vardarbību attiecībās un par cietušo un vainīgo raksturojumu. Vēlāk Johnson dēvē smagu vardarbību par ‘intīmo teroru’, kas nes ievainojumus un slepkavības un kas ir tā vardarbības forma, ar ko visbiežāk saskaras speciālisti, piemēram, medicīnas māsas un sociālie darbinieki. Johnson raksturo arī ‘pāra situācijas vardarbību’, kurā gan vīrieši, gan sievietes iesaistās vienlīdzīgi, bet kas parasti nerada smagus miesas bojājumus vai tiesvedību.

Vēlāk viņš pabeidza savu iedalījumu ar divām papildu formām: ‘vardarbīgā pretošanās’ (VP), kas attiecas uz gadījumiem, kad sievietes cīnās pret pašizsardzības nolūkos vai pat nogalina cilvēku, kurš pret viņām ir bijis vardarbīgs gadiem, un ‘abpusēji vardarbīga kontrole’ (AVK), kad gan vīrs, gan sieva ir vardarbīgi un cīnās par varu. Saskaņā ar Johnson un Ferraro (2000) pēdējā forma ir samērā reta.

Tomēr šie pieņēmumi nebija pietiekami pārbaudīti, tāpēc vēlākā pētījumā (Johnson, 2000) tas tika paplašināts, iekļaujot vairāk grupu: intīmais terors, viens no laulātajiem ir varmācīgs vai kontrolējošs, 97%

vīrieši; vardarbīgā pretošanās: paš aizsardzība, atbildot uz vardarbīgu vai kontroli, galvenokārt sievietes, 96% sieviešu; pāra situācijas vardarbība: vardarbība, bet ne kontrole, 56% vīrieši; abpusēji vardarbīga kontrole, 3% no pētāmajiem. Šādi dati liecina par intīmo partneru vardarbības sarežģītību. Intīmais terors ir "mēģinājums dominēt pār savu partneri un panākt vispārēju kontroli pār attiecībām, dominēšana, kas izpaužas, pielietojot dažādus spēka un vadības paņēmienus, ieskaitot vardarbību" (Johnson un Leone, 2005).

Viņš arī uzskata, ka liela daļa sieviešu vardarbību pielietoto paš aizsardzībai. Ir svarīgi saprast šo vardarbības veidu iedalījumu, jo sastaptās vardarbības veids ietekmē riska faktorus sievietēm un bērniem un tāpēc nosaka arī drošības pasākumus, turpmākos palīdzības līdzekļus un juridiskās iespējas, un atbilstošu varmākas vai pāra ārstēšanu. Tomēr, ja speciālists saskaras ar vīrieti, kas ir vienpusēji cietis no sievietes vardarbības, viņam jāsaņem tāds pats atbalsts, kā gadījumos, kad cietusi sieviete. Viņam ir tādas pašas tiesības uz tiesisko aizsardzību un patvērumu no vardarbības.

Kimmel's (2002) uzskatos atšķirīgas ir 'instrumentāla vardarbība', kas ir orientēta uz mērķi saglabāt varu un kontroli, un 'izpaušmes vardarbība', kas nozīmē ģimenes konflikta izpaušmes veidu.

Kelly un Johnson (2008) savā rakstā norāda, ka pieaugošais empīrisko pētījumu skaits liecina, ka intīmā partnera vardarbība nav vienots fenomens un ka vardarbības ģimenē veidi var tikt iedalīti dažādi atkarībā no partneru dinamikas, konteksta un sekām. Viņi raksturo četrus galvenos vardarbības veidus: piespiedu kontrolējošā vardarbība, vardarbīga pretestība, pāra situācijas vardarbību un šķiršanās provocēta vardarbība. (Kelly J.B & Johnson M.P, 2008).

Saistība starp alkohola lietošanu un intīmo partneru vardarbību

Skotu noziedzības aptaujas 2000. gada dati liecina, ka 62% noziegumu to paveicējs bijis alkohola reibumā un 32% gadījumu vainīgais bija lietojis narkotikas. Lielākā daļa (83%) incidentu, kuros iesaistīta narkotiku lietošana, saistīti arī ar alkoholu (MacPherson S, 2002).

Bieža alkohola lietošana paaugstina risku kļūt par intīmo partneru vardarbības upuriem. Daudzām sievietēm parādās alkohola 'problēma' pēc nonākšanas upura lomā. Pārmērīga alkohola lietošana starp cietušajiem (īpaši sievietēm) bieži tiek uzskatīta par vardarbības ģimenē sekām, iespējams, kalpojot par līdzekli smagas un atkārtotas vardarbības pārvarēšanai. Pārmērīga alkohola lietošana vai alkohola atkarība var būt viens no post-traumatiskā stresa un psihisku traucējumu simptomiem, kas rodas pārdzīvotās vardarbības rezultātā. Tomēr jautājums par vardarbības upuru pārmērīgas alkohola lietošanas cēloņiem un ietekmi joprojām ir neskaidrs (Finney, 2004a).

Intīmo partneru vardarbības gadījumos vainīgie bieži ir lietojuši alkoholu vai tiem ir alkohola 'problēmas'. Pierādījumi liecina, ka alkohols veicina konflikta pāreju vardarbībā, iespējams, caur alkohola farmakoloģisko īpašību ietekmi uz uzvedību, mazinot savaldīšanās spēju (Finney, 2004a).

Alkohola lietošana bieži ir saistīta ar seksuālo vardarbību, pie tam dzeršana ir kopīga gan vainīgajam, gan upurim. Tas var būt atkarīgs no situācijas, kurā seksuāla vardarbība notiek, vai arī tā var būt alkohola lietošanas izraisīta farmakoloģiskā un vēlmi pastiprinošā ietekme uz seksuālo uzvedību. Alkohola lietošana ir vairāk raksturīga seksuālas vardarbības incidentos starp cilvēkiem, kas viens otru labi nepazīst, kā intīmos partnerus, un alkohola klātbūtne ietekmē seksuālās vardarbības smagumu un sekas. Alkohola problēma ir bieži sastopama starp vīriešiem, kas vainīgi seksuālā vardarbībā. Alkohola problēmas ir bieži sastopamas arī seksuālās vardarbības upuru vidū, kas daudzos gadījumos veicina atkārtotu nonākšanu upura lomā. Alkohols ir saistīts ar seksuālo vardarbību vairākos tiešos un netiešos veidos (Budd, 2003, Finney, 2004b).

Daudzās valstīs ir konstatēta cieša saikne starp alkohola lietošanu un intīmo partneru vardarbību. Pierādījumi liecina, ka alkohola lietošana palielina vardarbības mējas biežumu un smagumu. Alkohola lietošana, kā tiešais intīmo partneru vardarbības cēlonis, bieži tiek apstrīdēts, pamatojoties uz papildu faktoriem (piemēram, zems sociāli ekonomiskais stāvoklis, impulsīva persona) un summējot tos, vai arī pamatojoties uz to, ka bieža

dzeršana var veicināt nelaimīgas, stresa pilnas attiecības, kas palielina konflikta un vardarbības risku. Tomēr ir pieejami pierādījumi, kas liecina par alkohola un intīmo partneru vardarbības saistību:

- *Alkohola lietošana tiešā veidā ietekmē kognitīvo un psihisko funkciju, samazinot paškontroli un samazina indivīda spējas pārvarēt konfliktus attiecībās bez vardarbības.*
- *Viena partnera pārmērīga alkohola lietošana var saasināt finansiālās problēmas, bērnu aprūpes problēmas, neuzticību un citus ģimenes pārdzīvojumus. Tas var radīt spriedzi un laulības konfliktus, paaugstinot partneru vardarbības risku.*
- *Individuālā un sabiedrības pārlicība, ka alkohols ir vardarbības cēlonis, var iedrošināt vardarbīgu rīcību pēc alkohola lietošanas, attaisnojot vardarbīgu rīcību ar alkoholu.*
- *Vardarbības piedzīvošana attiecībās var novest pie alkohola lietošanas, lai pārvarētu pārdzīvoto vai pašārstētos.*
- *Bērni, kuri ir bijuši liecinieki vardarbībai vai tās draudiem starp vecākiem, ar lielāku varbūtību vēlāk dzīvē demonstrē kaitīgus alkohola lietošanas paradumus.*

Virkne individuālo, attiecību un vides faktoru var saasināt šo saistību starp alkohola lietošanu un vardarbību. Varmākām smagāka un biežāka dzeršana palielina vardarbības izdarīšanas risku, un ir daži pierādījumi, ka pārmērīga alkohola lietošana paaugstina risku nonākt upura lomā (Pasaules Veselības organizācija, 2006).

Mīti par intīmo partneru vardarbību

- *Tikai neliela daļa sieviešu ir vardarbības upuri.*
- *Nevienam nav tiesību iejaukties pāra privātajās lietās.*
- *Sievietes ir pelnījušas tikt izvarotas un piekautas; viņas provocē uz noziegumu ar savu uzvedību un ģērbšanās veidu.*
- *Tās ir tikai gadījuma ģimenes nesaskaņas – nav tik traki, kā tas tiek uztverts.*
- *Fiziska vardarbība ar laiku nekļūs smagāka.*
- *No vardarbības cieš tikai nabadzīgas sievietes.*
- *Vardarbība nevar būt bijusi īpaši smaga, ja nav redzamu ievainojumu.*
- *Neviens netiek nogalināts vardarbības mājās rezultātā.*
- *Piekautas sievietes var vienmēr pamest mājas, ja viņas to vēlas.*
- *Sievietes, kas cieš no vardarbības, nāk no vardarbīgām ģimenēm.*
- *Piekausana notiek tikai strādnieku un etnisko minoritāšu ģimenēs.*
- *Ja sieviete aizies no vardarbīgām attiecībām, vardarbība beigsies.*
- *Sievietes, kas cieš no vardarbības ģimenē, ir vājas.*
- *Alkohola pārmērīga lietošana ir iemesls sievas piekaušanai.*
- *Pāru konsultācija palīdzēs atrisināt vardarbības problēmas.*
- *Sievietes un bērni bieži melo par seksuālu vardarbību.*
- *Sievietes, kas cietušas no vardarbības, sit savus bērnus.*
- *Vardarbīgi vīrieši ir garīgi slimi vai viņiem ir zema pašapziņa.*
- *Vardarbīgi vīrieši nāk no vardarbīgām ģimenēm.*
- *Vardarbīgi vīrieši nevar kontrolēt savu vardarbību, viņiem ir dusmu pārvarēšanas problēmas.*
- *Vardarbīgus vīriešus ir viegli atpazīt. Viņi ir vardarbīgi visu laiku un pret visiem.*

(Adaptēts no Austrālijas Vispārējās prakses ārstu karaliskās koledžas. Sievietes un vardarbība, 1998)

Intīmo partneru vardarbības ietekme

Ietekme uz sievietēm – upuriem

“Piekaušana, kurā vainojams partneris, ir viens no galvenajiem traumu iemesliem sievietēm ASV. Tas ir biežākais iemesls, kādēļ sievietes tiek uzņemtas nelaiemes gadījumu uzņemšanas nodaļās” (ASV Vispārīgais ķirurgs, 1989). Papildus tam, ka tas ir cilvēktiesību pārkāpums, intīmā partnera vardarbība ir saistīta arī ar nopietnu ietekmi uz sabiedrības veselību. (Ellesberg et al, 2008).

Pēdējos desmit gados arvien lielāka uzmanība tiek pievērsta vīriešu dzimuma partneru vardarbības ietekmei uz sieviešu fizisko un garīgo veselību. Neatliekamās medicīnas dienestu apmeklējumu pētījums ASV un citur secina, ka fiziska vardarbība ir galvenais traumu iemesls sievietēm. Uz populāciju balstīti pētījumi liecina, ka 20-75% sieviešu, kuras ir cietušas no partnera vardarbības, ziņo par vardarbības traumām kādā savas dzīves brīdī. Tomēr traumas pēc partnera vardarbības nav visbiežākās fiziskās sekas veselībai. Epidemioloģiskajos un klīniskajos pētījumos ir konstatēts, ka intīmo partneru fiziskās un seksuālās vardarbības akti ir pastāvīgi saistīti ar plašu klāstu veselībai kaitīgu seku, tostarp ginekoloģiskiem traucējumiem, nelabvēlīgiem grūtniecības iznākumiem, kairinātās zarnas sindromu, kuņģa-zarnu trakta traucējumiem un dažādiem hronisku sāpju sindromiem. Sievietēm, kas cietušas no vardarbības, ir vairāk sliktas fiziskās veselības simptomu un viņas vairāk dienu pavada gultā, salīdzinot ar tām, kas nav cietušas. Fiziskā un seksuālā vardarbība saistīta arī ar psihiskiem traucējumiem, tai skaitā depresiju, trauksmi, fobijām, post-traumatiskā stresa traucējumiem, pašnāvību skaita pieaugumu un alkohola un narkotiku lietošanu.

Pētījumus par partnera vardarbības ietekmi uz veselību ierobežo vairāki faktori. Lielākā daļa pētījumu ir veikti uz klīniskās bāzes, nevis balstīti uz populāciju, tie ir veikti galvenokārt Ziemeļamerikā un Eiropā. Turklāt daudzos pētījumos ir bijusi neliela pētāmā kopa un nav veikta iespējamo kļūdu analīze. Pētījumos vardarbība netiek definēta vai mērīta konsekventi, padarot salīdzināšanu ļoti sarežģītu.

PVO dažādu valstu pētījuma mērķis bija izpētīt dažādu veidu fiziskās, seksuālās un emocionālās vardarbības pret sievietēm apjomu un īpatnības, īpaši uzsverot intīmo vīriešu kārtas partneru nodarīto vardarbību. Šajā pētījumā tika mēģināts pārvarēt iepriekš sastaptos šķēršļus pētījumu salīdzināšanā, izmantojot uz populāciju balstītu izpēti, kas iekļāva standarta anketu, kā arī standartizētu apmācību un datu vākšanu visās pētījuma norises vietās. Tālākais pētījuma mērķis bija novērtēt, cik lielā mērā fiziska un seksuāla intīmā partnera vardarbība ir saistīta ar dažādām veselības problēmām. Šis ziņojums sniedz atzinumus par partnera vardarbību un sieviešu fiziskās un garīgās veselības pašvērtējumu.

Visu vietņu datu analīzē konstatēja ievērojamu saistību starp piedzīvoto partnera vardarbību dzīves laikā un uzrādītu sliktu veselības pašvērtējumu, kā arī ar īpašiem veselības traucējumiem iepriekšējo 4 nedēļu laikā, kas ietvēra: apgrūtinātu pārvietošanos, grūtības veikt ikdienas darbus, sāpes, atmiņas zudumu, galvas reiboņus un pastiprinātus izdalījumus no maksts. Apkopojot visus rādītājus, sievietes, kas vismaz reizi savas dzīves laikā ir ziņojušas par partneru vardarbību, uzrāda ievērojami lielāku emocionālo stresu, domas par pašnāvību un pašnāvības mēģinājumus, salīdzinot ar sievietēm, kas nav cietušas no vardarbības. Šī būtiskā saistība tika novērota gandrīz visās pētījuma veikšanas vietās. Starp 19% un 55% sieviešu, kas jebkad ir cietušas no fiziskas vardarbības, ir guvušas traumas (Ellesberg et al, 2008). (1. pielikumā sniegts pārskats par intīmo partneru vardarbības ietekmi uz veselību).

IPV piemīt arī nopietna sociāli ekonomiska ietekme uz sievietēm. Finansiāla vardarbība un kontrole bieži ir IPV sastāvdaļa, cietušajām sievietēm var tikt liegta piekļuve saviem ienākumiem pat tad, ja tās pašas strādā ārpus mājas. Viņām var būt liegts vadīt ģimenes aprūpi vai apmeklēt draugus un radniekus. Dzīvesvietas maiņa, lai izvairītos no kaimiņu un draugu atbalsta sievietei, arī nozīmē sociālu izolāciju un neziņu, kam var uzticēties. Tā kā sievietei var būt arī pastāvīgi iegalvots, ka viņa ir stulba un nezina, kā audzināt savus bērnus, viņa var zaudēt pašapziņu un iedzīvoties ļoti zemā pašcieņā. Šo emocionālās un finansiālās vardarbības veidu ietekmē tiek apdraudēta viņas spēja veikt pasākumus savai aizsardzībai. Bailes ir viens no pastāvīgiem efektiem, kas cieši pavada vardarbību.

Ietekme uz bērniem

Vardarbības pret māti dzirdēšana vai redzēšana var atstāt ilgtermiņa ietekmi uz daudzu bērnu emocionālo un sociālo attīstību.

Bērnu problēmas, kas radušās, jo viņi ir bijuši vardarbības liecinieki, var iedalīt trīs kategorijās:

- *Uzvedības un emocionālas problēmas; šie bērni, salīdzinot ar tiem, kas nav redzējuši vardarbību mājās, var būt agresīvāki un ar antisociālu uzvedību ('eksternalizēta' uzvedība), viņu uzvedība var būt arī biedējoša un nomācoša ('internalizēta' uzvedība), viņiem var būt zemākas sociālās spējas, nekā citiem bērniem, kā arī lielāks nemiers, zema pašapziņa, depresija, dusmas un rakstura problēmas. Ir konstatēts, ka viņiem ir vājākas spējas izprast, kā otrs jūtas, un aplūkot situāciju no citas personas viedokļa. 50% līdz 70% bērnu, kas piedzīvojuši vardarbību mājās, cieš no post-traumatiskā stresa traucējumiem (Klotz, 2000)*
- *Kognitīvās funkcijas un attieksmes problēmas, kā mācīšanās problēmas mājas apstākļu dēļ: vecākiem nav pietiekami daudz spēka un intereses, lai atbalstītu bērnu skolas gaitās un mācībās. Bērnam var veidoties nepareiza attieksme, attaisnojoties ar viņu pašu vardarbības pielietojumu. Saskaņā ar Somijas nacionālā pētījuma datiem (Piispa & Heiskanen, 1998) 40% vīriešu, kas ir vardarbīgi pret savām sieviešu kārtas partnerēm, bērnībā ir bijuši liecinieki sava tēva vardarbībai pret māti.*
- *Ilgtermiņa problēmas, kā depresija pieaugušo vecumā, kaitīgu vielu (alkohola) lietošana, ar traumu saistīti simptomi un zema pašapziņa sieviešu vidū, ar traumu saistīti simptomi vīriešu vidū (Krug ym., 2005), garīgas problēmas un pašdestruktīva rīcība (Forsberg, 2002).*

Šie efekti variē atkarībā no vecuma, dzimuma un vardarbības pieredzēšanas ilguma, tie var:

- *Graut viņu attīstībā vajadzību pēc drošības un patvēruma (radot piesaistes grūtības);*
- *Viņiem var attīstīties sociālas problēmas, kā, piemēram, zemas sociālās spējas, kas ir rezultāts noslēgtībai, kaunam un izolācijai;*
- *Viņi var uzrādīt zemākas mācīšanās spējas vai tieši pretēji pārspīlēti veltīt sevi mācībām;*
- *Zema pašapziņa;*
- *Post-traumatiskā stresa simptomi (slapināšana gultā, izvairīšanās no skolas, bailes, trauksme).*

Sadzīvošanas ar vardarbību ietekme uz vecākiem bērniem:

- *Pasīvi agresīva uzvedība;*
- *Noziedzība, huligānisms;*
- *Eksternalizēta (puišiem) vai internalizēta (meitenēm) uzvedība;*
- *Kaitīgu vielu lietošana;*
- *Bēgšana no mājām;*
- *Pieaugušo vecumā grūtības veidot drošo piesaisti.*

(Detalizētāks uzskaitījums par ietekmi uz bērniem dažādos attīstības posmos ir sniegts 3. pielikumā)

Kad no vardarbības ģimenē cieš arī bērni

Pētījumi rāda, ka aptuveni 50-70% no visiem vardarbības mājās gadījumiem arī bērni, kas dzīvo kopā ar sievieti, ir pakļauti vardarbības riskam (skat. McGee, 2001 p19 šīs statistikas pārskatu).

Bērni var ietekmēti no vardarbības tikt vairākos tiešos un netiešos veidos, kas vērsti pret viņu māti. Tas var būt viens vai viss no sekojošā:

- *Zināt par vardarbību, esot tās lieciniekiem vai dzirdot to;*
- *Lejaucoties, lai aizsargātu savu māti – vai nu tiešā veidā, pakļaujot arī sevi vardarbības riskam, vai netiešā veidā, meklējot palīdzību;*
- *Tikt mudinātiem atbalstīt / piedalīties vardarbībā un savas mātes pazemošanā.*
(Kelly L., 1996)

Heynen (2004) apraksta četras tipiskās vardarbības formas, kas skar bērnus:

- *Bērna radīšana izvarošanas rezultātā (piespiedu grūtniecība);*
- *Nepilnvērtīga grūtniecības aprūpe;*
- *Tieša vardarbības ietekme, ciešot no piekaušanas līdz ar māti;*
- *Uzauģšana vardarbības pilnā un pazemojošā vidē (Somijā to dēvē par psiholoģisko vardarbību pret bērniem).*

Nopietna vecāku vardarbības forma pret bērniem ir vardarbīga galvas trauma vai traumatisks smadzeņu bojājums zīdaiņim (agrāk zināms, kā 'kratītā bērna sindroms').

- *Slēpti ievainojumi, kā zilumi, tīklenes asins izplūdumi (nopietni acu ievainojumi, asiņošana acī) vai ribu vai citu kaulu lūzumi;*
- *Zīdaiņi parasti ir vardarbīgas kratīšanas upuri pirmā dzīves gada laikā;*
- *Izpausmes maksimums ir sešu līdz astoņu nedēļu vecumā, kad zīdaiņi raud visvairāk;*
- *ASV aptuveni 30% no visiem lūzumiem bērībā ir vardarbīgi. Bērniem, kas jaunāki par 1 gadu, 75% lūzumu varētu būt vardarbīgi.*
(Kemp A. M et. al, 2008)

Intīmo partneru vardarbība var ietekmēt arī vecāku spējas:

- *IPV rezultātā ir samazinātas vecāku spējas audzināt bērnus (stress);*
- *Nepastāvīgi bērnu audzināšanas paradumi;*
- *Pārlietu liela aizsardzība;*
- *Rupji / smagi sodīšanas paradumi, izmantojot fizisku spēku (McCloskey etc., 1995)*
- *Nepietiekama atbalsta sniegšana bērniem (McCloskey etc., 1995)*

Sievietes, kurām būtu nepieciešama īpaša uzmanība

Grūtnieces	<p>Grūtnieces ir pakļautas sevišķi lielam partnera vardarbības riskam. 25% sieviešu, kas cieš no vardarbības mājās, pirmo reizi tiek pakļautas vardarbībai grūtniecības laikā. Grūtniecība un ģimenes dzīve ar maziem bērniem palielina vardarbības risku.</p> <p>Vardarbības sastopamība pieaug maternitātes un bērna kopšanas atvaļinājuma laikā, salīdzinot ar vidējo vardarbības biežumu.</p> <p>4% sieviešu, kas ir cietušas no vardarbības, ziņo, ka vardarbība sākās grūtniecības laikā, un 4% ziņo, ka vardarbība sākās, kad viņu bērni bija vecumā līdz gadam. Vairāk nekā 10% vardarbīgo vīriešu ir bijuši vardarbīgi pret savām sievietēm arī grūtniecības laikā (Heiskanen & Piispa, 1998). Vardarbība pret grūtniecēm bieži tiek vērstā pret vēderu un dzimumorgāniem, tādā veidā ievainojumi nav redzami zem apģērba. (Skat. Arī Perttu S. & Kaselitz V., 2006).</p>
Sievietes ar garīgās veselības problēmām	<p>Vardarbība mājās ir cieši saistīta ar garīgās veselības jautājumiem (ieskaitot kaitīgu vielu lietošanas problēmu). Līdz 64% hospitalizēto psihiatrisko pacientu iepriekš ir cietušas no vardarbības, būdamas pieaugušo vecumā.</p> <p>Sievietēm ar garīgās veselības traucējumiem (piem., depresija, mācīšanās grūtības) ir lielāks risks ciest no vardarbības mājās, jo šo traucējumu veids padara viņas ievainojamas, un arī viņu partneriem var piemist tādas īpašības, kas palielina varbūtību kļūt varmācīgiem.</p>

Etnisko minoritāšu pārstāves, imigrantes	<p>Šīs grupas pārstāv indivīdi, kas sabiedrībā ir 'nostumti malā', tiem var būt daži kopēji riska faktori un citi iekšējie faktori, kas ietver problēmas, kas saistās ar vardarbību mājās:</p>
Sievietes ar kustību traucējumiem	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Augstāka atkarības pakāpe no citiem, tajā skaitā no varmākas;</i> • <i>Biežāka sociāli ekonomisko grūtību sastopamība, relatīva izolācija no draugiem, ģimenes, sabiedrības un dienestiem, kas varētu palīdzēt;</i> • <i>Izcelsme no kultūrām, kurās atbalsta vīrieša varu pār 'viņa' sievieti, vai arī ir reālas vai saskatāmas imigrācijas / naturalizācijas problēmas;</i> • <i>Šīs sievietes var sliktāk pārvaldīt vietējo rakstību un / vai valodu.</i> <p>Ja ir nepieciešams tulks, lai saprastos, ir jāalgo profesionālis, kas NAV draugs vai ģimenes loceklis.</p> <p>Ja ir pieejams tikai vīriešu dzimuma tulks, jāpārlicinās, vai sievietei tas ir pieņemami.</p>
Sievietes ar kustību traucējumiem	<p>Sievietēm ar kustību traucējumiem ir lielāks risks tikt piekautām, izvarotām vai ciest no seksuālas vardarbības, salīdzinot ar pārējām sievietēm. Ir ļoti svarīgi jautāt sievietēm ar kustību traucējumiem, vai viņas nav cietušas no sava vīra vai kāda cita, piemēram, atbalsta personas vai kopēja vardarbības.</p>
Vecākas sievietes	<p>Vecāki cilvēki saskaras ar vardarbību trīs galvenajos veidos: nevērīga izturēšanās (izolācija, pamešana un sociālā izslēgšana), tiesību neievērošana (cilvēktiesību, juridisko tiesību un tiesību uz medicīnisko palīdzību pārkāpšana) un ierobežošana (izvēles, lēmumu, stāvokļa, finanšu un cieņas ierobežošana). Modernizācija, industrializācija, populācijas novecošanās, urbanizācija un pieaugošais sieviešu skaits darba tirgū var izskaidrot ziņojumu par vardarbību pret vecākiem cilvēkiem skaita pieaugumu. (Globālā atbilde uz vardarbību un nevērīgu izturēšanos pret vecākiem cilvēkiem: primārās veselības aprūpes iespēju radīšana cīņā ar vispasaules problēmu: galvenais ziņojums. Pasaules Veselības organizācija 2008). Katrā sabiedrībā dažas iedzīvotāju apakšgrupas ir īpaši pakļautas vardarbībai pret vecākiem cilvēkiem – tie ir ļoti vecie cilvēki, cilvēki, kam ierobežotas fiziskās spējas, sievietes un nabagi (Toronto Globālās vardarbības pret vecākiem cilvēkiem novēršanas deklarācija. Pasaules Veselības organizācija, 2002).</p>

(Adaptēts no Īrijas Ģimenes ārstu koledžas: Vardarbība mājās: Vispārējās prakses ceļvedis, 2008)

Sieviešu atbildes uz intīmo partneru vardarbību

Sieviešu pretošanās intīmo partneru vardarbībai

Neskatoties uz mītiem, ka sievietes pakļaujas vardarbībai mājās, patiesībā sievietes vienmēr 'pretojas' vardarbībai. Dažkārt šo pretošanos ir grūti atpazīt, jo tā var izskatīties pēc samierināšanās un pakļaušanās. Tomēr šīs aizsardzības reakcijas būtu jāatpazīst, jo tie ir stratēģiski veidi, kas palīdz sievietei justies drošībā un izvairīties no turpmākas vardarbības. Piemēram, klusēšana, saskaroties ar verbālu vardarbību un aizvainojumiem, var izskatīties pēc pakļaušanās, bet patiesībā tā ir sievietes taktika, lai izvairītos no vardarbības saasināšanās. Sievietes vardarbību pret vīrieti paš aizsardzības nolūkā policija vai apkārtējie dažkārt var pārprast, domājot, ka tas ir viņas uzbrukums partnerim, bet patiesībā tas ir izmisuma solis, lai apturētu vardarbību vai izvairītos no vēl nopietnākiem uzbrukumiem. Šādu aizsardzības reakciju atpazīšana un definēšana ir neatņemama atbalsta sastāvdaļa sievietēm, kas sevi ir internalizējušas un pakļāvušās mītiem par to, ka sievietes pašas pieņem vai provocē vardarbību. Jautājumi, kas palīdz noskaidrot šādu informāciju par sievietes aizsardzības reakcijām, varētu būt sekojoši:

Vai Jūs varat man pateikt, kas ar Jums ir noticis?

Pastāstiet man, kā Jūs līdz šim tikāt galā ar situāciju?

Ko Jūs esat darījuši, lai sevi pasargātu?

Kā tas Jums ir palīdzējis?

Kas ir mainījies pēdējā laikā?

Kas būtu nepieciešams, lai turpmāk Jūs justos pasargāta?

Ko Jūs viņam teicāt, kad viņš vēlējās, lai Jūs to darāt?

Vai Jūs jebkad iepriekš bijāt ar viņu strīdējusies par šo jautājumu?

Ko Jūs domājat brīdī, kad nolēmāt palikt kopā ar viņu miera labad?

Aprakstiet, kas mainījās, kad Jūs nedarījāt to, ko viņš vēlējās?

Ko vēl Jūs darījāt, lai padarītu savu dzīvi vieglāku?

(Balstīts uz Wade darbu, 1997, 2007; White, 1995, 2000, 2007)

Upuris vai izdzīvotājs?

Attiecībā uz sievietēm, kas cietušas no vardarbības, vārds 'upuris' nozīmē vardarbības rezultātu; kad viņas sāk atgūt kontroli pār savu dzīvi, viņas sevi nepieskaita upuriem. Sabiedrībā valda stereotipi par sieviešu bezpalīdzību, atkarību un pasivitāti. Šie stereotipi var būt sastopami arī starp profesionāļiem, kas mēģina sievietēm sniegt palīdzību un atbalstu. Sievietes velta daudz enerģijas, mēģinot apturēt vai mazināt vardarbību, viņas aktīvi cīnās par attiecībām bez vardarbības, izdomājot arvien jaunus veidus, kā to apturēt. Sieviešu, kas cieš no vardarbības, dzīvēs ir sastopama gan viktimizācija, gan izdzīvošana. Ar izdzīvošanu ir domāts pakāpenisks iespēju uzlabošanās process (Kirkwood C., 1993).

Cavanagh (2003) apraksta, ko sievietes dara, lai novērstu un apturētu vardarbību. Informētība par to, kādas ir sieviešu reakcijas uz vardarbību, var veicināt efektīvākas iejaukšanās un palīdzības sniegšanas iespējas no profesionāļu puses. Sieviešu reakcijas uz vardarbību atklāj, ka tās ir reizē gan dinamiskas, gan sarežģītas.

Vardarbības definēšana un pārdēvēšana: sākumā sievietes izvēlas redzēt vardarbību, kā atsevišķu vienu reizi, bet 'citāds' lietu skatījums bieži nozīmēja citu atbildes reakciju veidošanos. Sieviete ir šokēta, apjukusi un cīnās, lai saprastu notiekošā jēgu.

"Pēc pirmā uzbrukuma es biju šokā. Es nevarēju noticēt tam, ko viņš ir izdarījis. Es nezināju, kā to vispār saprast...vai tā biju es, vai viņš? Bet tad es nodomāju, ka tas bija tikai viens atsevišķs incidents, kas atkārtoti vairs nenotiks."

Attiecību godīguma aizstāvēšana: sievietes negribīgi stāsta par savām attiecībām citiem. Uzskati par privātumu ir svarīgi, un daudzas sievietes raizējas par savu attiecību nosargāšanu. Sievietēm ir kauns, viņas vēlas aizmirst vardarbību. Sievietes cer likt saviem partneriem mainīties, šī ticība ir balstīta kultūras uzstādījumos, ka sieviete ir tā, kas primāri rūpējas par attiecībām.

“Es jutu, ka nevaru viņiem [ģimenei un draugiem] pastāstīt par to [vardarbību]... Man bija kauns... Visi man teica, ka tas nekad nebeigsies, un es biju apņēmusies pierādīt viņiem pretējo.”

Rīcības taktika, lai apturētu / samazinātu vardarbību – ‘ievērot dzimuma lomu’: sieviete uz vardarbību reaģē ar rīcību, kas nerada tiešus draudus vīrieša vispārējai autoritātei un varai – rīkojas saskaņā ar dzimuma lomu. Sieviete izstrādā taktiku, lai ‘tiktu galā’ ar vardarbību, kas nenozīmē vienkārši ‘sadzīvot’ vai ‘pieņemt’ to. Sieviete reizē tiek galā ar bērniem, mājas rūpēm un vardarbību, mēģinot uzvesties, kā vīrietis to ir gribējis.

“Dažkārt es sev teicu, labi, darīsim, kā viņš vēlas.”

Dialoga veidošana: sieviete runā par vardarbību, cik vien tas ir iespējams vīrieša lielās sociālās varas un kontroles radīto robežu un saskarsmes formu ietvaros.

“Es mēdzu par to [vardarbību] runāt, cik vien bieži iespējams. Es vēlējos, lai viņš saprot, ka viņam ir problēma, un vienīgais veids, kā es to varēju panākt, bija, ceļot to gaismā un sakot viņam: Tev ir problēma, es domāju, ka mums par to vajadzētu parunāt.”

Īpaši veidi, kā izvairīties no vardarbības: sieviete mēģina atturēt vīrieti no vardarbības pielietošanas, izveidojot virkni rīcības plānu, lai to apturētu.

“Es mēdzu pagatavot tēju vai kafiju vai vienkārši mēģināju darīt visu, lai noturētu viņu labā garastāvoklī. Dažreiz tas arī strādāja.”

“Es varēju viņu apskaut un teikt viņam, ka mīlu, lai gan patiesībā ienīdu viņu, un dažreiz tas palīdzēja, tas viņu it kā nomierināja.”

Izvērst atbildes reakciju, kas izaicina vīrieti lietot vardarbību - ‘neievērot dzimuma lomu’: lielākā daļa sieviešu secina, ka ‘darot viņam pa prātam’ negūst nekādus rezultātus, viņas ir spiestas pārkāpt dzimuma lomu.

“Viņam viss bija labi, kamēr vien es spēlēju spēli, dzīvojot pēc viņa noteikumiem, bet man tie viņa noteikumi apnīka.”

Mutiskas un fiziskas atbildes: šāda veida reakcijas ir riskantākas par pārējām, kas pieminētas iepriekš. Sieviešu fiziskās atbildes reakcijas parasti ir aizstāvības nolūkos un izpaužas divos galvenajos veidos – sieviete var iesist pirmā, cerot novērst uzbrukumu, vai sist pretī jau pēc uzbrukuma.

“Es kliecēju uz viņu un teicu: Tu to nevari darīt. Tu netiksi vaļā. Un es tikai sāku. Es nekad iepriekš nebiju spējīga to izdarīt. Man vienmēr bija bail.”

‘Iziešana sabiedrībā’ vai pastāstīšana citiem par vardarbību: izešanai sabiedrībā ir pozitīvas sekas dažos gadījumos, tomēr dažreiz to cilvēku, pie kā vērsas, reakcijas var būt arī kritiskas.

“Tad es nonācu līdz stadijai, kad es domāju: labi, viņi [kaimiņi] jau tāpat zina, ka viņš tā dara, kādēļ tad to slēpt. Un tad, kad viņš salauza man vaiga kaulu, es nodomāju: labi, nu reiz pietiek, es to vairs netaisos slēpt. Es vienkārši izstāstīju to citiem cilvēkiem. Es pat nolēmu apmeklēt savu advokātu un ārstu, kamēr mana seja bija melni zila.”

Attiecību pārtraukšana: sievietes aiziešana no attiecībām izsauc lielu vīriešu aktivitāti, un, lai gan liela daļa vīriešus pamet, lielākā daļa pēc tam atgriežas.

“...bet viņš nebeidza lūgties un solīt, ka viņš mainīsies, tā nu mēs beigu beigās aizgājām atpakaļ”.
“...es pakļāvos bērnu spiedienam uz mani.”

(Cavanagh Kate, 2003)

Aiziešana no vardarbīga partnera

Aiziet no vardarbīga partnera ir process. Bieži tiek uzskatīts, ka, ja mājās notiek vardarbība, sievietei vienmēr vajadzētu pamest savu partneri. Šis uzskats, ko noteikti bieži vien uztur daudzi profesionāļi, tostarp medmāsas un sociālie darbinieki, sabrūk, saprotot vairākus dziļi sakņotus iemeslus, kāpēc sievietei nevar aiziet. Pētījumi liecina, ka vardarbīgu attiecību pamešana ir sievietei visbīstamākais brīdis (Sever, 1997), un tas ir jāpatur prātā, iedrošinot viņu aiziet. Tomēr pētījumu rezultāti pierāda, ka lielākā daļa no vardarbības cietušo sieviešu galu galā aiziet no attiecībām, bet aiziešana ir jāaplūko kā PROCESS, nevis kā vienreizējs notikums. Ir izstrādāta virkne modeļu, lai palīdzētu profesionāļiem izprast šo procesu.

Liz Kelly (1995) ievieš pamešanas procesa krīzes brīžu iekļaušanās pieejas. Viņa ir izstrādājusi konceptuālu modeli ceļam, ko sievietes veic no brīža, kad sākas vardarbība viņu attiecībās, līdz laikam, kad vardarbība varētu beigties. Šajā sistēmā Kelly atzīst, ka tas, kas tiek darīts krīzes laikā, var vai nu pastiprināt vai pavājināt indivīda pārvarēšanas mehānismus, un tāpēc ir jābūt izpratnei par pārvarēšanas taktikām, ko viņas ir izmantojušas iepriekš vai pielieto pašreiz. Viņa uzskata, ka sievietes, pielietojot savas atbildes reakcijas, lai panāktu drošību, virzās cauri virknei 'procesu' (kas, kā viņa uzsver, nav 'posmi'), jo tie neatspoguļo sistemātisku attīstību, bet ir drīzāk plūstošs process) no pirmās vardarbības epizodes līdz brīdim, kad viņas sasniedz drošību. Tādēļ krīzes iekļaušanās rīcība būtu attiecīgi jāpielāgo īpašajām vajadzībām, kas sievietei ir atkarīgas no tā, kurā procesa posmā viņa atrodas. Viņa raksturo šī procesa 6 posmus šādi:

Situācijas saprašana

Šis notiek, kad vardarbība attiecībās tiek piedzīvota pirmo reizi, un, kamēr dažās sievietes paliek šajā punktā, lielākā daļa to nedara. Tām, kas paliek, ir jāattīsta veidi, kā tikt galā ar situāciju, kas parasti ietver dažādas taktikas, kā ietekmēt vidi (un sava partneri), lai mazinātu potenciālā konflikta risku.

Realitātes sagrozīšana

Vardarbībai turpinoties, viņas ikdienu kļūst pakļauta tam, ka jāturpina tikt galā ar situāciju, un tam seko atbildības uzņemšanās par vardarbību un tās sekām.

Vardarbības definēšana

Pēc atkārtotiem uzbrukumiem sieviete sāk nonākt pie secinājuma, ka šie uzbrukumi ir vardarbība, kas nozīmē, ka viņas partneris ir varmāka un viņa ir vardarbības upuris. Tam seko atbildības par vardarbību pāriešana uz viņas partneri un atklāšana, ka vardarbība nav tikai 'kļūda', bet atgriezeniska attiecību iezīme.

Attiecību pārvērtēšana

Šī atklāšana ved pie attiecību pārvērtēšanas, un pārvarēšanas taktikas pāriet citas nozīmes turpinājumā. Tagad ir iespējams apdomāt aiziešanas iespējas vai nu uz kādu laiku vai pavisam.

Attiecību pārtraukšana

Ņemot vērā šādas rīcības sarežģītus šķēršļus, šis process var prasīt vairākus pamešanas mēģinājumus. Kā būs redzams citos darbos, galvenokārt Kirkwood (1993), kas tiks apspriests vēlāk, pamešanas procesu ietekmē virkne ar vardarbību saistītu, ekonomisku un interpersonālu faktoru.

Vardarbības pārtraukšana

Šī ir apzināšanās, ka attiecību pārtraukšana nenozīmē arī vardarbības pārtraukšanos un patiesībā var novest pie lielāka vardarbības pret sievieti riska.

Saprotot, ka sievietes virzās cauri šiem procesiem dažādos veidos, ir svarīgi pamanīt, ka attiecību pārtraukšana un aiziešana seko tikai pēc attiecību pārvērtēšanas un atzīšanas, ka tās ir vardarbīgas.

(Kelly L., 1995)

Prohaska un kolēģi (1994) apraksta Izmaiņu skalu, kuru izmantojot, attiecīgo jomu speciālisti var strādāt ar cietušo sievieti atbilstoši pakāpēm:

Izmaiņu pakāpju iedalījums:	Pacienta viedoklis	“Uzvedināšanas” stratēģijas profesionāļiem
Pirms-novērošanas etaps	“Manas attiecības nav problemātiskas”.	Uzzini vairāk par šīm attiecībām „Pastāsti, kā jūs abi ar partneri risināt konfliktsituācijas jūsu attiecībās?”
Novērošana vai divpusēju sajūtu izklāsts	“Es apzinos, ka vardarbība ir problēma, bet man jāpaliek šajās attiecībās”.	Izdiskutējiet šīs divpusējās sajūtas. “Kas ir tās labās lietas, ko tu vari pastāstīt par savām attiecībām?” “Un kas jūsu attiecībās, tavuprāt, nav tik labs?” “Kā tu mainītu lietas, ja tev būtu tāda iespēja?”
Sagatavošanas etaps	“Vardarbība ir problēma un es vēlos ieviest kādas izmaiņas šajā ziņā”.	Piedāvā atbalstu un iedrošini. Izskaidro rīcības plānu. Uzskaiti iespējas, ko sniedz vietējās pašvaldības institūcijas. Nodrošini cietušo ar iepriekš sagatavotu darbības plānu.
Darbība	„Es veikšu izmaiņas, lai izbeigtu vardarbību, kas vērsta pret mani”.	Piedāvā atbalstu un iedrošini. Uzskaiti iespējas, ko sniedz vietējās pašvaldības institūcijas. Nodrošini cietušo ar iepriekš sagatavotu darbības plānu. Pārskati grūtību pārvarēšanas stratēģijas
Aprūpe	“Esmu adaptējiesies pārmaiņām”.	Piedāvā atbalstu. Pārskati nepieciešamību iesaistīt pašvaldības resursus. Apspried grūtību pārvarēšanas stratēģijas
Vēlreizēja novērtēšana	“Es nespēju uzturēt/ saglabāt šīs veiktās izmaiņas”.	Paliec pozitīvs un iedrošinošs. Apspried panākumus un iegūto pieredzi. Pārskati drošības plānu. Paliec pretimnākošs un atvērts nākotnes diskusijām.

(Adaptēts pēc “Izmaiņu pakāpju shēma” sievietēm, kas cieš no intīmā partnera vardarbības, Prohaska un līdzautori, 1994)

Šķēršļi, kas kavē aiziet no pazemojošām attiecībām

- *Bailes no lielākas vardarbības*
- *Vēlme saglabāt ģimeni*
- *Vainas, kauna, izolācijas, izsīkuma, iekšēja tukšuma sajūta, nespēja paredzēt uz priekšu*
- *Nevēlēšanās sajūties “iekritušam” neveiksmīgās attiecībās (ko pastiprina radnieku, kolēģu etc. atieksme)*
- *Bailes, kas saistītas ar pastāvīgiem draudiem, izsekošanu, dažādiem ierobežojumiem utt.)*
- *Zems pašnovērtējums*
- *Pretrunīgas izjūtas*
- *Bažas par savu drošību*

- Bažas par savu bērnu labklājību
- Ticība, ka partneris mainīsies
- Izolācija un līdzekļu trūkums
- Palīdzības trūkums
- Bažas par finansiālo stāvokli
- Ekonomiska atkarība – nav, kur citur iet
- Strukturāli šķēršļi tiesās, sociālās struktūrās
- Dzimuma lomas un ģimenes atbalsta trūkums
- Profesionāļu attieksme
- Sabiedrības attieksme

Vardarbības cikls kā šķērslis

Vardarbības cikliskā norise sevī iekļauj uzbrukumu un agresiju, kas mijas ar miera periodiem. Savstarpēja perioda nomaiņa ir zināma un literatūrā tiek definēta kā intermitējoša iedarbība. Zinātniski pamatojot un ilustrējot šo attiecību modeli, ir skaidrs, ka tiek izveidota upura emocionāla saite, kas samazina upura spēju pieņemt neatkarīgus lēmumus. Vardarbīgie periodi izraisa upurī izmisumu un bezcerības sajūtu, kur pretīm miera periodi – atvieglojuma un cerības sajūtu (Ziemeļrietumu teritorijas sieviešu padomes paziņojums, 1995).

Šie attiecību modeļi palīdz saprast to, ka ir sievietes, kas spēj pamest savu partneri pēc pirmās fiziskās vardarbības epizodes, tomēr lielākā daļa ieslīgst analizēšanas procesā, meklējot jēgu tam, kāpēc pret viņām šī vardarbība tiek vērsta, tajā pat laikā saglabājot šo attiecību pastāvēšanu un nodrošinot savas mājas un ģimenes tālāku esību. Tikpat lielā mērā, kā vēlme saglabāt ģimenes kopā būšanu, sieviete sastopas arī ar gūzmu juridisku, ekonomisku un sociālu šķēršļu, kas neļauj viņai šīs attiecības atstāt.

Etnisko minoritāšu pārstāves un bēgļu sievietes

Kulturālās vides nosacījumi, kurā sieviete dzīvo, ietekmē to, kādā veidā tiek piedzīvota vardarbība no intīmā partnera puses. Atsevišķu etnisko minoritāšu gadījumā pastāv stingras reliģiskas un kulturālas sankcijas, kas tiks vērstas pret sievieti, ja viņa pieņems lēmumu pamest vai izšķīrties no sava vīra. Šo modeli pastiprina:

- Ģimenes kā savienības centrālā loma daudzās kultūrās;
- Nesaraujamas laulību saites esamība atsevišķās kultūrās/reliģijās;
- Sieviete, kas piesaka politiskā patvēruma statusu, nejutās spējīga (vai arī atsevišķās jurisdikcijās šāda iespēja nav dota) pieteikt statusu kā neatkarīgai sievietei;
- Rasistiska attieksme pret etniskām minoritātēm neļauj sievietei atklāt to, ka viņa cieš no vardarbības, jo, iespējams, viņa baidās no policijas vai tiesu varas un rīcības.

Bēgļu sieviete gadījumā, ja tek nodalīta no sava partnera, iegūst bailes pazaudēt uzturēšanās atļauju kādā patvēruma valstī, kā arī var tikt iebiedēta ar iespēju tikt aizsūtītai atpakaļ. Bēgļiem pastāv bailes, ka to imigrācijas stāvoklis var tikt pēkšņi izmainīts, kas nozīmētu viņu vai viņu bērnu nosūtīšanu atpakaļ no valsts, kuru viņi pametuši bēgļu gaitās. Šīs ir pavisam reālas bailes un tām jātiek uzskatītām par nopietnu argumentu. Šajos gadījumos būtu jārekomendē sievietei meklēt juridisku aizsegu un risinājumu.

Sievietes ar kustību traucējumiem

Sieviete ar kustību traucējumiem var būt atkarīga no ļaunprātīga partnera, kas vienlaicīgi ir arī viņas aprūpētājs. Viņas mājvieta var tikt speciāli aprīkota viņas vajadzībām. Viņa var baidīties no izolācijas mājās vai arī tikt piespiesta pārbraukt uz speciālu aprūpes iestādi, ja viņa izrāda pretestību partnerim. Viņa var sajust to, ka cilvēks bez kustību ierobežojumiem nesapratīs vai nejutīs līdzīgu apgrūtinājumiem dotajā situācijā. Kad sieviete ir informēta par iespējamiem risinājumiem, ir jāpievērš uzmanība palīdzības pieejamībai. (Adaptēts no Vardarbība mājās: Vadlīnijas slimnīcas personālam, 2004).

Vecākas sievietes kā vardarbības upuri

Daudzas vecāka gadagājuma sievietes, kas piedzīvo vardarbību mājās, ir sevišķi slikti aprūpētas no to instanču puses, kas pret šo vardarbību cīnās. Tas noved pie nepietiekamas vajadzību apmierināšanas šai riska grupai. Vēl vairāk, ir ļoti maz paveiktā, kas veicinātu efektīvas aizsardzības stratēģijas radīšanu, kas būtu īpaši piemērota vecāka gadagājuma sievietēm, kas cieš no vardarbības mājās.

Saskaņā ar pētījumiem šajā vecuma grupā tiek novērota bezspēcība, paškritika, noslēgtība un vēlme pasargāt ģimeni, un bezcerības sajūta, kas veicina šo sieviešu nevēlēšanos meklēt palīdzību vardarbības mājās vai citu vardarbības izpausmju gadījumā (Beaulaurier un kolēģi 2005).

Šīs viktimizācijas sekas kļūst par efektīviem šķēršļiem palīdzības meklēšanā. Vecums ir veicinošs faktors, kas mazina pašiniciatīvu risinājuma atrašanai. Vecākas sievietes var būt cietušas no vardarbības mājās nozīmīgi ilgāku laiku, nekā kā jaunākās dzimuma pārstāves. Pētījuma rezultāti vēsta, ka, ilgstoši paciešot vardarbību, veidojas sevišķi stiprs inertums pret veicamajām pārmaiņām, lai šo ietekmi izbeigtu. Tāpat arī jāpiemin nozīmīgs fakts, kas liek vecāka gadagājuma sievietēm izvairīties no runāšanas par vardarbības esamību ģimenē. Sievietes nelabprāt vēlas apspriest savas privātās ģimenes lietas ar svešiniekiem. Atkārtoties vēlamies uzsvērt, ka vecākas paaudzes pārstāvji nepārrunā ģimenes privātos jautājumus. Tas attiecināms galvenokārt uz tām sievietēm, kas jau tā izjūt vainas apziņu par mājās notiekošo. Slepenības statusa atcelšana privātiem ģimenes jautājumiem tikai saasinātu apkaunojuma un vainas apziņu. Bezcerībai kā sajūtai ir spēcīgs ar vecumu saistīts komponents, kas visbiežāk tiek attēlots kā sajūta, ka nu par jau ir par vēlu ko mainīt, vai arī idejā, ka jau tik ilgi esmu pacietusi pazemojumus, tad var to paciest arī tālāk, kas likumsakarīgi kļūst par vardarbības turpinājumu. Vēl jo vairāk, sievietes, kas piedalījās pētījumā, atbildēja, ka noteikti būtu iespējams saņemt palīdzību no sociālām struktūrām, ja viņas par vardarbības faktu ar kādu aprunātos. Daudzas aptaujātās sievietes atbildēs norādīja, ka pretvardarbības palīdzība, viņuprāt, ir paredzēta jaunākām sievietēm un gadījumā, ja viņas vērstos pēc palīdzības, ar lielāko varbūtību palīdzība viņām tiktu atteikta. Dažas atbildes skanēja pat tā, ka viņas tiktu apsmietas un padarītas par izsmieklu. Gadījumos, kad no vardarbības skartajām sievietēm bija pieauguši bērni, atbildēs tika norādīts, ka viņām ir bailu sajūta pazaudēt kontaktu ar savām pieaugušajām atvasēm, ja viņas ziņos par to, ka cieš no vardarbības mājās. Lielākā daļa sieviešu, kas piedalījās pētījumā, bija pārliecinātas, ka ziņošana par vardarbību mājās novestu pie dzīvesbiedra aresta, kas daudzām no sievietēm šķita nepieņemami. Daudzas pētījuma dalībnieces uzskatīja, ka viņu varmāka ir vienkārši „slims” un viņam ir nepieciešama ārstēšana, nevis sods. (Beaulaurier R. L et al, 2005).

Kā veselības aprūpēs speciālistam atpazīt intīmo partneru vardarbību?

Ievainojumi, kas liecina par intīmā partnera vardarbību

Var uzskaitīt vairākus ievainojumus, kas var liecināt par to, ka sieviete cieš no intīmā partnera vardarbīgām darbībām, un šie ievainojumi prasa daudz uzmanīgāku un precīzāku pacientes izmeklēšanu.

Ievainojumi var tikt iedalīti:

1. Fiziski

- sāsitumi
- sāpes mugurā
- nobrāzumi
- sejas ievainojumi it īpaši acs dobuma, deguna, zobu un žokļa ievainojumi
- nelieli ādas noplēsumi
- bungādiņas plīsums
- lūzumi un izmežģījumi
- vēdera ievainojumi grūtniecības laikā
- izvarošanas pēdas
- ievainojumi galvā, uz kakla, uz krūtīm un vēdera
- ievainojumi reproduktīvajos orgānos
- atkārtoti hroniski ievainojumi
- dedzinātas brūces un sitienu pēdas
- multipli ievainojumi
- cilvēku koduma pēdas
- sāpes mazajā iegurnī
- neparasti ievainojumi

2. Ievainojums var būt

- fiziski ievainojumi vairākās lokalizācijās vienlaicīgi
- simetriski izvietoti un dažāda vecuma (jaunāki un vecāki nobrāzumi)
- skartās zonas parasti ir zem apgērba
- neatbilst dotajam paskaidrojumam par to izcelsmi

3. Citas norādes uz nežēlīgu izturēšanos

- pašnāvības/pašnāvībai līdzīgu pasākumu mēģinājums
- sūdzības par trauslu miegu
- ēšanas traucējumi
- atkarība no vielām, primāri alkohola
- narkotiku lietošana – nomierinošo līdzekļu lietošana
- depresija
- panikas lēkmes
- multiplas somatiskas sūdzības
- nogurums
- garīgās veselības sarežģījumi
- zems pašnovērtējums
- apātija
- pārdozēšana

Kāds amerikāņu veikts pētījums parādīja, ka intīmā partnera veiktas vardarbības upuriem 15 reizes biežāk novēro atkarību no alkohola, 3 reizes biežāk tiek diagnosticēti garīgās veselības traucējumi – psihozes un depresīvi stāvokļi, kā arī 5 reizes biežāk tiek reģistrēti pašnāvības mēģinājumi, salīdzinot ar normālo populāciju (Starks un Flitkrafts, 1996). Ir atzīts, ka psihiatriskas saslimšanas, depresijas un trauksme tiek biežāk diagnosticēta sievietēm, kas cieš no intīmo partneru vardarbības, salīdzinot ar tām, kas to nav piedzīvojušas. Vardarbība pret sievieti rosina tādu psiholoģiski emocionālo efektu rašanos kā trauksmi, bezpalīdzību, bailes, demoralizāciju, kaunu un paniku. Sievietes, kas cieš no vardarbības, var būt gan stacionāra pacienti, gan arī griezties pēc palīdzības ambulatori.

(Adaptēts pēc Vardarbība mājās veselības aspekti: Vadlīnijas veselības aprūpes speciālistiem, 2004).

Novērtēšanas un sijājošās diagnostikas instrumenta izmantošana vardarbības atpazīšanā

Pacientu spēja atklāt faktu, ka pret viņām tiek vērstā vardarbība, ir apgrūtināta. Sākotnēji par lietderīgu veidu, kā iegūt informāciju no pacienta, var kalpot trauksmi neradošu jautājumu uzdošana ar empātiju. Piemēram:

„Vai mājās viss ir kārtībā?”

„Kā tu jūties?”

„Vai tu mājās saņem atbalstu un sapratni no saviem tuvajiem cilvēkiem?”

„Es pamanīju X, Y un Z un esmu norūpējies par tevi. Es gribēju vaicāt, vai ir kaut kas, kā varu palīdzēt?”

“Tu izskaties nobijies. Vai tu vēlies par to aprunāties?”

Ja paciente atbild piekrietoši, ka tiešām mājās problēmas pastāv, vai arī nevilcinās sniegt atbildes, kas rada bažas, tādā gadījumā komandai vienmēr ir jāizjautā tālāk un uz šīm atbildēm jāreaģē.

Anketēšanas jautājumi

Lielākā daļa sieviešu, kas cieš no intīmo partneru vardarbības, šo faktu neatklāj veselības aprūpē strādājošiem neskatoties uz to, ka bieži griežas pēc palīdzības. Tā kā lielākā daļa veselības aprūpē strādājošo pacientiem jautājumus par intīmo partneru vardarbību nemēdz uzdot, tad daudzi gadījumi paliek nediagnosticēti (Bachus un kolēģi, 2004). Speciāli izveidota anketa, kas balstīta uz veselības jomas aprūpes speciālistu pieredzi, ir piemērota, lai izjautātu pacientes, kas cieš no intīmo partneru vardarbības, kā arī lai precīzāk izjautātu par vardarbību, no kuras, iespējams, cieš arī bērni. Speciāli izveidotā anketa, ar kuru iepazīstina šī rokasgrāmata,

ir izveidota, par pamatu ņemot somu zinātnieku grupas pētījumu, kā arī vardarbības noteikšanas instrumentu (Abuse Assessment Screen (AAS) McFarlane and Parker, 1994). Jautājumi anketā tiek galvenokārt koncentrēti uz partnera uzvedības modeli. Anketa satur jautājumus ne tikai par fizisko un seksuālo vardarbību, bet tajā ir iekļauti arī aspekti, kas skar partnera uzvedību un psiholoģisko vardarbību, kas bieži pāriet fiziskā vardarbībā vai arī var būt par signālu, ka attiecībās vardarbība pastāv. Anketā iekļauti jautājumi arī par bērnu kā iespējamo vardarbības liecinieku (redzot un dzirdot), kā arī par vardarbību, kas tiek vērstā pret pašiem bērniem. Tālākas palīdzības vai atbalsta nepieciešamība ir iekļauta atsevišķos kontroljautājumos, kas var palīdzēt anketētājam atpazīt sievietes vēlmi cīnīties pret varmāku un sevi no tā pasargāt.

Anketas izmantošanas principi

- *Uzdod jautājumus mierīgi un bez steigas. Ļauj pacientei izdomāt atbildi tik ilgi, cik viņai tas ir nepieciešams, kā arī ļauj viņai uzdot papildus jautājumus, ja tādi rodas.*
- *Anketas jautājumi var tikt uzdoti arī sarunas veidā. Taču svarīgi atcerēties, ka jautājumi jāuzdod tādā formā, kā tie ir atspoguļoti anketā.*
- *Dod praktiskus piemērus dažādiem jēdzieniem, lai precīzāk paskaidrotu to nozīmi, piemēram, izskaidrojot, ko nozīmē „uzvedības kontrole”.*
- *Precizē jautājumu, ja tas nepieciešams.*
- *Dokumentē upura stāstījumu, izmantojot viņas vārdus un izteicienus.*
- *Dokumentācija ir svarīga viņas tiesību aizsardzībai, un šī liecība var būt noderīga vēlāk, kad viņa lems, ka grib rakstīt iesniegumu policijai vai tiesai.*
- *Veids, kādā tu pieraksti viņas stāstījumu, ir svarīgs.*
- *Sievietei ir tiesības to izlasīt, kā arī saņemt pierakstu kopiju.*

(Adaptēts no Perttu un Kaselitz)

Kavēkļi, kas traucē atpazīt sievietes, kas cieš no intīmo partneru vardarbības

KAVĒKĻI NO PACIENTA PUSES	KAVĒKĻI NO DARBINIEKA PUSES
Bailes no sekām	Nepietiekama profesionalitāte
Bailes par darbinieka drošību	Bailes par darbinieka drošību
Konfidencialitātes trūkums	Konfidencialitātes trūkums
Bailes par to, ka bērni var tikt atņemti	Bailes par sievietes veselību
Sevis vainošana, ka vardarbība tiek piedzīvota	Aizdomas, ka sieviete vainojama pie vardarbības fakta
Partneris nekad viņu nepametīs	Apzināšanās, ka vardarbība tiek piedzīvota, trūkums
Kauns/ apjukums	Apjukums
Domas, ka to tāpat neviens neuzskatīs par ko īpašu	Apziņa, ka tas taču nevar notikt īstenībā
Bailes, ka daudz kas no viņas privātajām lietām vairs nebūs viņas kontrolē	Vadlīniju trūkums, kas apraksta, kā rīkoties šādās situācijās
Valodas/kulturālās barjeras	Resursu trūkums – telpa, laiks utt.
Bailes, ka partneris var tikt arestēts	Nekompetence organizatoriskos jautājumos, kas saistīti ar vardarbības apkarošanas organizēšanu

(Adaptēts no „Women’s Aid”, Dublinā)

Kāpēc upuri klusē?

- pastāvīga doma, ka kaut kad vardarbība tiks izbeigta
- pārliecība, ka vardarbība ir paša upura problēma
- pārliecība, ka viņa pati izprovocē partneri uz vardarbīgu rīcību
- pārliecība, ka tāpat nekas nav maināms
- kauns par vardarbību liek viņai par to turpināt klusēt
- pārliecība, ka šī problēma nav tik svarīga, ka būtu nepieciešams to risināt
- vēlme tikt galā ar visu pašai
- pārliecība, ka ārsts viņai nenoticēs vai arī nevēlēsies palīdzēt
- nespēja atklāties: iespējams, ka partneris vienmēr ir līdzī neatliekamās medicīnas sniegšanas punktā
- bailes pazaudēt savus bērnus
- šķiršanās sekas uz viņas finansiālo stāvokli
- nevēlēšanās zaudēt savas privātās attiecības
- pašlepnums neļauj izstāstīt

(Adaptēts no „Women and Violence”, 1998 un Īru Ģimenes ārstu koledžas, 2008)

Runājot par vardarbību

Ja darbiniekam radušās aizdomas par intīmo partneru vardarbību konkrētajās attiecībās, ir svarīgi uzdot tiešus jautājumus, nevis ļaut sievietei aizbildināties ar neticamiem izskaidrojumiem, tādā veidā izvairoties no tiešas atbildes. Esiet godīgi un paskaidrojiet, kāpēc šādus jautājumus uzdodat, kā arī iedrošini sievieti, apgalvojot, ka vardarbība intīmo partneru vidū ir diezgan bieži sastopama.

Tiešo jautājumu piemēri

“Vai tu esi jebkad izjutusi bailes no sava partnera?”

“Tu izskaties nobijusies no sava partnera. Vai viņš jebkad tev ir nodarījis pāri?”

“Vai jūties vai arī jebkad esi jutusies nedroši mājās?”

“Vai kāds tevī šīs bailes izraisa?”

“Vai tavs partneris cenšas tevi kontrolēt?”

“Vai tu jebkad esi cietusi vai arī tikusi iebiedēta no sava partnera vai ģimenes locekļa?”

“Vai no tiem, ko tu pazīsti, jebkad tev kāds ir savainojis?”

“Kādā veidā tevi savainoja?”

“Vai tevi savainoja fiziski, seksuāli, emocionāli?”

“Kad tas notika?”

“Tu stāstīji, ka tavs partneris zaudē savaldību pār bērniem, vai tas kādreiz ir noticis arī ar tevi?”

“Daudzas sievietes, kas griežas pie mums pēc palīdzības, cieš no emocionālas vai fiziskas vardarbības mājās. Vai ar tevi kādreiz atgadījies kas līdzīgs?”

Maigi iedrošini sievieti, ja ievainojumu raksturs neatbilst skaidrojumiem par to rašanos:

“Es ievēroju, ka tev ir vairāki nobrāzumi, pastāsti, kas notika, vai kāds tevi sita?”

“Kad es redzu šādus ievainojumus, tie parasti liecina par fizisku izrēķināšanos. Vai tevi kāds ir sitis?”

Saruna ar pacientu/klientu

- Atpazīsti sarunas laikā pozitīvā pastiprinājuma nepieciešamību un tava atbalsta svarīgumu
- Jautā tieši par vardarbību
- Ieklausies ar sapratni un bez aizspriedumiem

- *Aktīvi klausies tajā, ko viņa tev klāsta*
- *Klausoties nemēģini izteikt spriedumus un runāt kategoriski*
- *Piedāvā padomu, un viņa pati tev pateiks, ko viņa īsti vēlas sagaidīt no tevis*
- *Esi vienā ritmā ar pacientu*
- *Ieņem pozīciju: saki, ka tas ir noziegums*
- *Pastāsti, kāda ir atšķirība starp argumentiem un vardarbību*
- *Nekritizē un nereaģē ar šoku vai neticību*
- *Nesaki neko tādu, kas būtu: “Kāpēc tu joprojām esi ar viņu kopā? Kāpēc nepamet viņu?”*
- *Izmanto atbalstošas frāzes:*
  - *“Es saprotu. Vai mēs varam palīdzēt?”*,
  - *“Vardarbībai intīmo partneru vidū nav jāpastāv”*.
  - *“Ir tik daudz sieviešu tādās pat pozīcijās kā tu”*.
  - *“Ir veids, kā mēs varam tev palīdzēt tikt laukā no tās situācijas un garantēt tavu drošību.”*
- *Nem vērā valodas, kultūras, sociālā slāņa, rases, vecuma, dzimuma, seksualitātes un kustību traucējumu barjeras. Ļauj viņai apzināties, ka viņa nav viena un ka vardarbība nav viņas vaina.*
- *Pajautā par viņas personīgo pieredzi un sapratni par vardarbību*
- *Obligāti nepieciešama ir atdalīšana no partnera klātbūtnes – sarunu ved atsevišķā drošā telpā. Ļoti svarīga ir sarunas konfidencialitāte, taču tajā pat laikā izskaidro, cik tālu šī konfidencialitāte ir saglabājama un kad vairs ne (t.i. risks bērniem).*
- *Balsties uz viņas spēkiem – informācija, ko sniedz viņa, pievienojot savus novērojumus, kas rodas sarunas laikā. Palīdz viņai saskatīt tās iespējas, kā viņa var pārvarēt grūtības, risināt problēmas, iedrošini veidot apņemšanos arī tad, ja viņas centieni nav bijuši tik veiksmīgi. Palīdz viņai būvēt izejas plānu, pamatojoties uz šiem spēkiem un resursiem.*
- *Izvērtē sievietes, kā arī pārējo ģimenes locekļu drošības aspektus.*
- *Izzini, vai viņai ir droši atgriezties mājās.*
- *Sagatavo drošības plānu kopā ar viņu.*

Labas prakses reakcijas

Sieviešu, kas cieš no intīmo partneru vardarbības, vajadzības

Sievietes, kas cieš no intīmo partneru vardarbības, ir atkarīgas no plaša spektra palīdzības un padomiem, kuru sniegšana ir atkarīga gan no individuālā un kulturālā konteksta, gan arī no to vēlmes apspriest viņu pieredzi, kā arī no iespējam palīdzēt, kas atšķiras katrā valstī/sabiedrībā. Tātad: profesionāliem jāatbild uz varmācībā dzīvojošas sievietes lūgumu, pielietojot zināšanas un prasmes.

Labas attieksmes rekomendācijas visiem speciālistiem

JĀ

- *Uzskati viņas argumentus par patiesību un tici viņai*
- *Nodrošini ar atsevišķu telpu, kurā jūs apspriedīsieties – tas veicina atklātību. (Atceries, ja sievieti pavada viņas partneris, tad šis fakts nenodrošinās viņas atklātību.)*
- *Nekavējoties nodrošini pacienta patvērumu, ja viņa to lūdz.*
- *Atgādini pacientei, ka tā nav viņas vaina, kāpēc viņa piedzīvo vardarbību.*
- *Liec pacientei saprast, ka viņa nav viena arī tad, ja viņa cieš no vardarbības.*
- *Nosūti pacientu uz speciālistu aģentūrām vai pie atsevišķiem speciālistiem.*
- *Atceries, ka pacientu resursi vai iespējas saņemt atbalstu var būt ierobežotas.*
- *Atceries, ka konfidencialitāte ir obligāts nosacījums.*
- *Pārlicinies, vai ir droši zvanīt viņai uz mājām vai sūtīt vēstules.*
- *Veic pierakstus.*
- *Atpazīsti sievieti ar kustību vai uztveres traucējumiem vajadzības piemeklējiet palīdzību, kas piemērota šīm īpatnībām.*

NĒ

- Neignorē savu intuīciju, ja jums rodas aizdomas, ka sieviete varētu ciest no vardarbības.
- Neuzstāj uz kopīgu aprunāšanos ar viņu un partneri.
- Nejautā viņai, vai viņa nav kādā veidā provocējusi vardarbību pret sevi, tikai jautā par faktiem. Tas uzliek vainas apziņu upurim, nevis varmākam.
- Neizlem viņas vietā.
- Negaidi, ka viņa uzreiz pametīs savu partneri vai mājokli.
- Neliec viņai pieņemt dzīves kārtību mainošus lēmumus steigā.
- Neatmet ar roku iesāktajam, ja tev šķiet, ka lietas rit daudz lēnāk nekā tas būtu vajadzīgs. Vardarbības intīmo partneru starpā apturēšana ir process ar vairākām stadijām un panākumiem. Attiecības nav statiskas, kas nozīmē, ka sievietes attieksme pret sevi un partneri – upuri un varmāku, mainīsies laiku pa laikam.
- Nespied sievieti izstāstīt visu, tā vienmēr ir viņas izvēle.
- Neizpaud konfidenciālu informāciju nevienam bez viņas piekrišanas

Labas prakses rekomendācijas aprūpes personālam

- Radi apstākļus, kas nodrošina sievietes atklāšanos.
- Mēģini atrast atsevišķu telpu sievietei.
- Lūdz iespēju vienam aprunāties ar sievieti, ja viņa ir kopā ar partneri.
- Saprotoshi uzdod precīzus un tiešus jautājumus, sākot ar stāstījumu, ka daudzas sievietes cieš no intīmo partneru vardarbības.
- Netiesā.
- Izzini, kādi veidi nodrošina augstāko viņas aizsargātības līmeni, pirms viņa pamet slimnīcas telpās.
- Nosūti viņu pie atbilstošiem speciālistiem vai aģentūrām, ja viņa to vēlas, kā arī sniedz viņai papildus informāciju, ja viņai tā nepieciešama.
- Informē viņu par visām iespējām.
- Atpazīsti sieviešu ar kustību vai uztveres traucējumiem vajadzības piemeklējiet palīdzību, kas piemērota šīm īpatnībām.
- Veic atbilstošus pierakstus.
- Izzini, vai ir droši zvanīt viņai vai sūtīt vēstules uz mājām.

Labas prakses rekomendācijas sociālajiem darbiniekiem

- Uztver viņu nopietni, tici viņai un radi vajadzīgos apstākļus, lai viņa uzticētos.
- Izvērtē riska pakāpi sievietei (un bērniem, ja tādi ir).
- Kā tu vari veicināt sievietes drošības garantiju?
- Vai sievietei nepieciešams tūlītējs patvērumš?
- Kādi atbalsta veidi viņai ir jau pieejami tagad?
- Kādas iespējas viņa ir jau izmantojusi?
- Dari zināmu, kādas iespējas pastāv – juridiskā, finansiālā palīdzība, dažādi atbalsta pakalpojumi, piemēram, sieviešu patversmes, vietējās atbalsta grupas utt.
- Palīdzi viņai izveidot tūlītēju un ilglaicīgu drošības plānu.
- Informē viņu par pieejamiem pakalpojumiem sociālajā nodaļā.
- Jebkurai sazināšanās formai ar sievieti ir jānodrošina viņas aizsargātība – izzini, vai ir droši viņai rakstīt vēstules vai zvanīt uz mājām.
- Atpazīsti sieviešu ar kustību vai uztveres traucējumiem vajadzības piemeklējiet palīdzību, kas piemērota šīm īpatnībām.
- Veic atbilstošus pierakstus.
- Ja ir bažas par bērnu drošību, nosaki riska līmeni un nosūti uz atbilstošajām institūcijām.

(Adaptēts no „Domestic Violence: A Health Issue: Vadlīnijas slimnīcu darbiniekiem, 2004).

Dokumentēšana

Vardarbības upuru ievainojumu atpazīšana un dokumentēšana ir ļoti svarīgs veselības un sociālajā jomā strādājošo uzdevums vairāku iemeslu dēļ:

1. Šī dokumentācija var kalpot par pamatu apsūdzības izvirzīšanai pret varmāku gadījumā, ja sieviete nolems meklēt juridisku aizsardzību pret savu partneri.
2. Tie var būt noderīgi, ja tiek iesākta tiesvedība attiecībā uz aizbildniecību un piekļuvi bērniem gadījumā, ja pāris sāk dzīvot šķirti.
3. Pieraksti, kas tiek glabāti slimnīcā, var norādīt par iespējamu vardarbību starp partneriem, ja ievainojumi atkārtojas vai iestājas sievietes nāvē.
4. Slimnīcā datubāzē uzglabāti pieraksti par klīnikas apmeklējumu sakarā ar ievainojumiem var kalpot par sarkano karogu pacientēm ar paaugstinātu risku ciest no vardarbības ģimenē.

Pierakstu veidošanas principam ir jāsakā ar labas prakses rekomendācijām par to, kas jāiekļauj šajās piezīmēs. Dokumentē liecības – ievainojumu raksturu un lokalizāciju, ievainojumu vecumu, izmantojiet ķermeņu karti, kā arī pievienojiet detalizētus, precīzus mutiskus skaidrojumus.

- Pievieno īsu protokola stila pacientes stāstījumu par to, kā ievainojumi tika iegūti un kurš tos radīja;
- Pieraksti varmākas vārdu, kā arī tā radniecīgās saites ar upuri. Piezīmē laiku, datumu un vietu, kur nodarījums noticis, kā arī lieciniekus, ja tādi ir bijuši. Piezīmē to policistu vārdus un viņu skaitu, ja ir bijusi iesaistīta policija, datus par to, vai tikuši izmantoti ieroči, datus par to, vai notikumam ir arī liecinieki.
- Piefiksē faktus, kas ir saistīti ar vardarbību jau iepriekš šajās attiecībās.
- Ja ievainojumu raksturs nesaskan ar upura stāstījumu par to izcelsmi un ja viņa savu viedokli nemaina, tiek iedrošināta, tad tas jāatzīmē protokolā. Ārstam ir jāpieraksta, ka, viņaprāt, ievainojumu gūšanas veids neatbilst sniegtajai informācijai.
- Lieto netiesājošus apzīmējumus aprakstot pacientes stāstījumu par veidu, kā ievainojumi radušies. Lieto frāzes, kā: “pēc pacientes vārdiem...”.
- Izvairies no tādu terminu kā „paciente aizbildinās”, kas izklausās tiesājoši un netieši norāda, ka rakstītājs netic tam, ko stāsta pacients.
- Dokumentē ievainojumus arī izmantojot fotogrāfijas ar pacientes piekrišanu. Fotogrāfijas jāuzņem, izmantojot Polaroid kameru, uz fotogrāfijām jābūt tā cilvēka parakstam, kas tās fotografēja.
- Saglabā jebkādu fizisku lietu, kas liecina par nodarījumu.

(Adaptēts no Domestic Violence: A Health Issue: Vadlīnijas medicīnas darbiniekiem, 2004).

Kā fotografēt ievainojumus

- Fotogrāfē redzamos ievainojumus (ar sievietes atļauju), kur vien iespējams, izmantojot Polaroid fotokameru.
- Ja tava rīcībā nav fotokamera, kas izgatavo bildes pēc to fotografēšanas, tad var tikt izmantota arī vienreiz lietojamā kamera. Bilžu attīstīšanai nav vēlams nosūtīt to uz sabiedrisku fotolaboratoriju (konfidencialitātes pārkāpums). Ja fotogrāfijas kādreiz var tikt izmantotas kā pierādījuma materiāls, tad vajadzības gadījumā kameru var nodot policijas izmeklētājiem lietas materiāliem.
- Izvairieties izmantot digitālo kameru, jo šīs fotogrāfijas nevar tikt uzskatītas par atbilstošiem pierādījumiem.
- Uzņemot fotogrāfiju sēriju, pirmajai bildei jābūt ar pacientes sejas attēlu.
- Fotogrāfijas ir jānumurē (1,2, utt.), kā arī jāpieraksta uzņemšanas laiks un datums, kā arī fotogrāfijai ir jābūt parakstītai – no fotogrāfa un, ja iespējams, arī no upura puses.
- Ir jāsaņem skaidra pacientes piekrišana fotogrāfiju uzņemšanai
- Pacientei ir jāpaskaidro, kādam mērķim fotogrāfijas tiks izmantotas, kā arī jāinformē sieviete, ka tiesvedības gadījumā fotogrāfijas var tikt nodotas trešajā personām kā pierādījumu materiāls. Šo sarunu kopā ar pacientes piekrišanu ir jādokumentē.

- *Piedāvā sievietei pavadoni, kas būtu kopā ar viņu fotografēšanas laikā. Viņa var šo piedāvājumu pieņemt, var arī atsacīties no piedāvātās palīdzības.*

(Adaptēts no Perttu un Kaselic, 2006)

Ķermeņa shēma

Ķermeņa shēma ir izveidota, lai sistematizētu ievainojumu lokalizāciju uz cietušās ķermeņa.

- *Tā ir sevišķi noderīga tajos gadījumos, kad ievainojumi ir vairāki.*
- *Ķermeņa shēma palīdz aprakstīt, kādā veidā ievainojumi ir saistīti savā starpā.*
- *Ievainojumu numerācijai uz ķermeņa un fotogrāfijās lietotajai jāsakrīt.*

(Adaptēts no Perttu un Kaselic)

Aplūkojiet 2. pielikumā pievienoto ķermeņa shēmu.

Riska novērtējums

Vardarbības pret intīmo partneri attiecību modelis likumsakarīgi noved pie aizvien draudīgākām situācijām upurim. Par visbīstamāko periodu upurim vērtējams laiks, kad upuris ir nolēmis šīs attiecības pamest, kā arī vēl seši mēneši pēc tam. Tāpēc ir ļoti svarīgi veikt riska novērtējumu sievietei, kas ierodas palīdzības sniegšanas iestādē ar nopietniem ievainojumiem, izskatās nobijusies un apjukusi. Tāpat ir svarīgi veikt riska novērtējumu arī tajos gadījumos, kad sieviete ir bijusi vardarbīgās attiecībās jau gadiem.

Nosakot vardarbības mirstības risku

Drošības plāniem ir jābūt balstītiem uz reāliem briesmu iestāšanās aprēķiniem. Studējot slepkavības izdarīšanas indikatorus, secināts, ka var izcelt atsevišķas bīstamas situācijas un kombinācijas.

Sekojošus punktus jāņem vērā riska novērtēšanā:

- *Varmākas anamnēze: vai vardarbīgā uzvedība ir mainījusies pēdējā laikā,*
- *Vai varmāka savu ietekmi ir paudis arī, piemēram, grūtniecības laikā, vai partnera tēvs jebkad ir bijis vardarbīgs pret savu sievu, vai pacēlis roku arī pret bērniem, vai viņam ir krimināla pagātne?*
- *Kāda vardarbības forma ir tikusi izmantota (tās biežums, ievainojumu smaguma pakāpe, dzīvību apdraudošas vardarbības formas)?*
- *Vai varmāka ir izmantojis ieročus vai arī piedraudējis ar to izmantošanu?*
- *Vai viņš lieto alkoholu vai narkotikas?*
- *Vai viņš uzvedas kontrolējoši? (izseko un izspiego viņu, kontrolē katru viņas kustību, tikšanās un sarunas)?*
- *Vai viņš ir vardarbīgs pret bērniem?*
- *Vai ir strīdi un nesaskaņas par bērniem?*
- *Vai sieviete vēlas dzīvot atsevišķi vai pārcelties? Pārvākšanās laiks ir pats bīstamākais sievietei!*
- *Vai viņš ir piedraudējis, ka izdarīs pašnāvību? Varmāka var nogalināt visu ģimeni.*

(Adaptēts no Perttu un Kaselic 2006)

Ir dažādu paņēmieni kopums, ko var izmantot sociālajā darbā ar šiem pacientiem. Daži no paņēmieniem aprakstīti 4.pielikumā. Detalizētākai informācijai varat aplūkot Radford et all (2006) "Riska novērtēšana un drošības plāna izstrādāšana bērnu aizsardzības kontekstā".

Novērtējot iespējamo risku, ir svarīgi ņemt vērā sievietes spēku un pretošanās stratēģijas.

Vardarbības modelis: forma (s), līmenis, biežums, virziens, motīvs, seku nozīmē	
Individuālo spēju novērtējums	Individuālā riska faktori
Spējas	Ģimenes faktori: riski
Vides spējas	Apkārtējās vides riska faktori

Drošības plānošana

Ir svarīgi izveidot drošības plānu visām tām sievietēm, kas stājas uzņemšanas nodaļā ar aizdomām par ievainojumiem, kas radušies vardarbības intīmo partneru vidū rezultātā, vai arī tajos gadījumos, kad sieviete pati atklāj to, kas ar viņu noticis. Plāna izveidei jānotiek uz sadarbību balstītā veidā, tai nekad nav jābūt uzspiestai vai arī autoritatīvai. Pēc tam, kad apzināta sievietes situācija, kā arī noteikta varmākas bīstamības pakāpe, ir svarīgi izplānot rīcības ķēdi briesmu gadījumā sadarbojoties ar sievieti un uzklusot viņas idejas un bažas. Izrunājiet ar cietušo, kādi ir veidi, kā viņa var sevi un bērnus pasargāt.

- *Paredzot vardarbību: vai ir kādas pazīmes, kas var liecināt par potenciālu vardarbības izpausmi?*
- *Bēgšanas ceļi: Kā un uz kuriem bēgt/doties, lai būtu drošībā? Kura ir visdrošākā telpa mājā? Vai ir tādas telpas mājās, no kurām nav izejas?*
- *Bīstamas vietas: Virtuve ir sevišķi bīstama telpa, jo tur atrodas naži u.c. asi priekšmeti. Jāizvairās no vannas istabām un tualetēm, no kurām nav izejas.*
- *Pametot mājokli: Kā sievietei attaisnot savu izešanu no mājas? Piemēram, iznest atkritumu urnas, izvest suni pastaigā, utt.*
- *Pasargāt sevi vardarbīgas izturēšanās laikā: Kā viņa var pasargāt sevi un savus bērnus? Sieviete var apgūt, kā sevi pasargāt no uzbrukumiem. Tas noteikti nemazinās vardarbību kā tādu, taču samazina vardarbības radīto ievainojumu smagumu.*
- *Viņai būtu jāizrunā ar bērniem tās situācijas, kad ir steidzami un nekavējoties jāpamet māja. Ir labi, ja jau iepriekš ir izrunāts, ko darīt vardarbīgu situāciju gadījumā un kurp doties, ja šādas situācijas viņus piemeklē. Viņa var iemācīt bērnus sazvānīt neatliekamās palīdzības dienestus (būtu labi, ja šos telefonus atcerētos no galvas). Ja bērni ir vēl mazi, mātei būtu jāatrod cilvēks, pie kā viņa bērnus var uz laiku nogādāt.*
- *Vienošanās ar uzticamiem kaimiņiem/draugiem/radiniekiem: Vai ir kāds kaimiņš, pie kura viņa var aizbēgt vai uz laiku paslēpties? Tāpat viņa var sarunāt arī ar kaimiņiem, ka viņi izsauks policiju, kad izdzirdēs vardarbības skaņas. Pie kaimiņiem var arī glabāt drošības somu utt.*
- *Ierosini viņai izdomāt arī rezerves plānu gadījumā, ja galvenais plāns nenostādā.*

(Adaptēts no Perttu un Kaselic)

Drošības plāna soļi

Solis Nr.1

Apdomā

- *Kuru cilvēku es varu palūgt palīgā krīzes gadījumā?*
- *Kur tu vari doties piezvanīt?*
- *Drošs patvērumš, kur tu vari doties nepieciešamības gadījumā. Tas var būt arī draugs vai radnieks, sieviešu patversme, viesnīca vai arī pansionāts ar gultas vietu un brokastīm.*

- *Drošā patvēruma telefona numurs*
- *Kādi ir izejas ceļi no manas mājas/pārvietojamās mājas/dzīvokļa?*
- *Kā nokļūt līdz drošajam patvērumam. Izlem, kā dosies uz turieni dažādās diennakts stundās.*
- *Vietējās taksometru pakalpojumu firmas telefons.*
- *Ko teikt bērniem un kā likt viņiem saprast, ka tieši tagad jūs rīkosieties pēc drošības plāna.*
- *Vai varam izstrādāt īpašu atpazīšanas signālu ar bērniem/ kaimiņiem, lai izsauktu palīdzības dienestus? (Ir svarīgi, lai bērni zina, kā sazināties ar palīdzības dienestus).*

Solis Nr.2

Sagatavo sarakstu

- *Svarīgus telefona numurus*
- *Taksometra telefona numurus*
- *Telefona numuru ārstam*
- *Policijas iecirkņa telefona numuru*
- *Jurista telefona numuru*
- *Rajona tiesas telefona numuru*
- *Veselības aprūpes centra telefona numuru*
- *Sociālās nodaļas telefona numuru*
- *Mājokļa departamenta telefona numuru*
- *Sieviešu atbalsta grupu tālruņa numuru*
- *Krīzes centra izvarotām sievietēm tālruņa numuru*
- *Ģimenes locekļu tālruņu numurus*
- *Draugu tālruņu numurus*
- *Citus svarīgus tālruņu numurus*
- *Ģimenei nepieciešamo medikamentu sarakstu*
- *Bērnu dokumentus – dzimšanas apliecības, medicīniskās kartes*

Solis Nr.3

Saliec vienkopus sarakstā uzskaitītās lietas. Noslēp tās vietā, kur tās nepieciešamības gadījumā varēsi dabūt. Labs veids, kā tās uzglabāt, ir salikt atsevišķā maisā/somā un uzglabāt pie draugiem.

- *Nepieciešamie medikamenti*
- *Pietiekami daudz naudas, lai varētu izmantot taksometra pakalpojumus, lai nokļūtu patvērumā.*
- *Rezerves atslēgu komplekts mājai, mašīnai, birojam.*
- *Vadītāja apliecība*
- *Rezerves drēbes tev un bērniem (skolas forma)*
- *Bērnu mīļākās rotaļlietas/sega*
- *Adrešu un telefonu grāmatiņa*
- *Personību apliecinoši dokumenti gan sievietei, gan bērniem, apdrošināšanas polise, bērnu dzimšanas apliecība/s, kā arī laulības apliecība.*
- *Bankas dokumenti, maksājumu kartes*
- *Līzings/īres/hipotekārie līgumi*
- *Pase*
- *Jebkuri dokumenti, tiesas lēmumi*

Solis Nr.4

Ja vien tas ir iespējams, izrunā drošības plāna norisi ar saviem draugiem, uzticības personām, kaimiņiem, lai būtu iespējams rīkoties efektīvi. Glabā savu drošības plānu uzticamā vietā, kur tu tam nepieciešamības gadījumā vari tikt klāt arī steigas apstākļos.

(Adaptēts no „Domestic Violence: A Health Issue: Vadlīnijas slimnīcas darbiniekiem, 2004).

Konsultējot sievieti, kas cietusi no vardarbības

Labas prakses vadlīnijas sekojoši papildinot ar precīzi savāktu anamnēzi, precīzi dokumentējot ievainojumus ar ķermeņa shēmas pielietošanu, palīdzot sievietei izstrādāt drošības plānu, kā arī konsultējot upuri par speciālistu iesaisti – tāda ir iespēja nodrošināt vardarbības pārtraukšanu klīniskās aprūpes etapā. Noteiktos sociālos apstākļos ir iespējams nodrošināt arī sievietei, kas cieš no vardarbības, pastāvīgu konsultēšanu. Šo pakalpojumu galvenokārt nodrošina sieviešu patversmē un specializētajos krīzes centros. Ir izstrādāti dažādi konsultēšanas un terapijas paņēmieni sievietēm, kas cieš no intīmā partnera vardarbības (Wade, 1997, 2007; Wood un Roche, 2001; Roche un Wood, 2006), taču, lai arī kura no terapijas metodēm netiktu izmantota, sievietes drošība ir galvenais princips, par ko nedrīkst aizmirst. Pāra nosūtīšana laulību konsultācijai var būt bīstama un neefektīva.

Individuālā konsultēšana ir vienīgais veids, kā nodrošināt efektīvu un sievieti pasargājošu terapiju. Pamatprincips perspektīvas izveidei ir sievietes iesaistīšana konsultēšanas procesā, tādā veidā panākot pašas sievietes pašcieņas un pašpārliecinātības celšanos, kas būs par pamatu ilgtermiņa lēmumu pieņemšanai, lai spētu nākotnē nodrošināt savu un savu bērnu drošību. Konsultēšanu ir jāturpina arī tad, ja sieviete ir saņēmusi aizsardzības orderi no tiesas vai arī ir pametusi savu partneri. Tieši šis laiks no vardarbības cietušai sievietei ir visbīstamākais un šajā periodā viņai būs nepieciešama vislielākā palīdzība. Šajā periodā viņa var tikt mudināta no sava partnera puses atgriezties attiecībās, dot viņam otru iespēju, kā arī var tikt vajāta vai izsekota no partnera puses. Šķiršanās var radīt juridiskus šķēršļus aizbildniecības tiesībām pār bērniem, un visi šie iemesli var kalpot par iemeslu, kāpēc sieviete vilcinās ar lēmuma pieņemšanu.

Atbalsta grupas

Atbalsta grupas sievietēm, kas cietušas no vardarbības – šo grupu darbs balstīts uz pašapziņas, pašnoteikšanas un pašpilnvarošanas prasmju attīstīšanu – ir pierādījušas savu nozīmību un uzskatāmas par vienu no galvenajiem principiem sekmīgai terapijai.

Atbalsta grupas veido vismaz trīs formālu un neformālu tipu struktūras:

- *brīvprātīgo grupas, ko veido sievietes, kas tikušas galā ar vardarbību savās attiecībās, kam var būt un var arī nebūt sadarbības ar dažādām institūcijām;*
- *neformālas brīvprātīgo grupas, kas strādā ar vardarbības upuriem;*
- *formālas grupu programmas*

(Informācija no: <http://www.freedomprogramme.co.uk/freedomprogramme/index.cfm>)

Vardarbība mājās, kas paciesta ilgstoši, iedragā sievietes pašapziņu, kā arī viņas sociālās prasmes, iznīcina privātumu ģimenē, ietekmē bērnus, samazina vecāku-bērnu attiecību kvalitāti, kā arī rada ļoti izteiktu kauna, vainas, vientulības un izolācijas sajūtas. Atbalsta grupas tieši pretēji šīs sajūtām neļauj nostabilizēties, ceļ sievietes pašapziņu, kā arī mudina viņu sociāli aktivizēties. Dzīvesstāstu apmaiņa sieviešu starpā palīdz cīnīties ar vainas un kauna sajūtām, kā arī, sievietēm sadarbojoties, var rast jaunas idejas par to, kā nostabilizēties jaunajā dzīvē, tajā pašā laikā attīstot socializāciju. (Spēks mainīties 2008).

Patversmes un citas sociālo pakalpojumu struktūras

Sieviešu patversmes nodrošina vardarbības upurus ar svarīgākajām funkcijām, kādas rodas laikā, kad sieviete vēlas uzsākt pastāvīgu dzīvi. Slimnīcās un neatliekamās palīdzības sniegšanas vietās ir jābūt iespējai uzzināt sieviešu patversmes adresi un telefona numuru, ja sieviete izvēlas attiecībās neatgriezties. Tāpat jābūt arī informācijai par iespējām nodot sievietes īpašumā esošā mājdzīvnieku īslaicīgai aprūpei, jo dažkārt sievietes ir norūpējušās par sava mājdzīvnieka likteni, kamēr viņas atradīsies patversmē. (Allen et al, 2007). Dažas pašvaldības ir spējīgas nodrošināt sievieti ar dzīvojamo platību laikā, kad viņai nav kur dzīvot pēc pat-

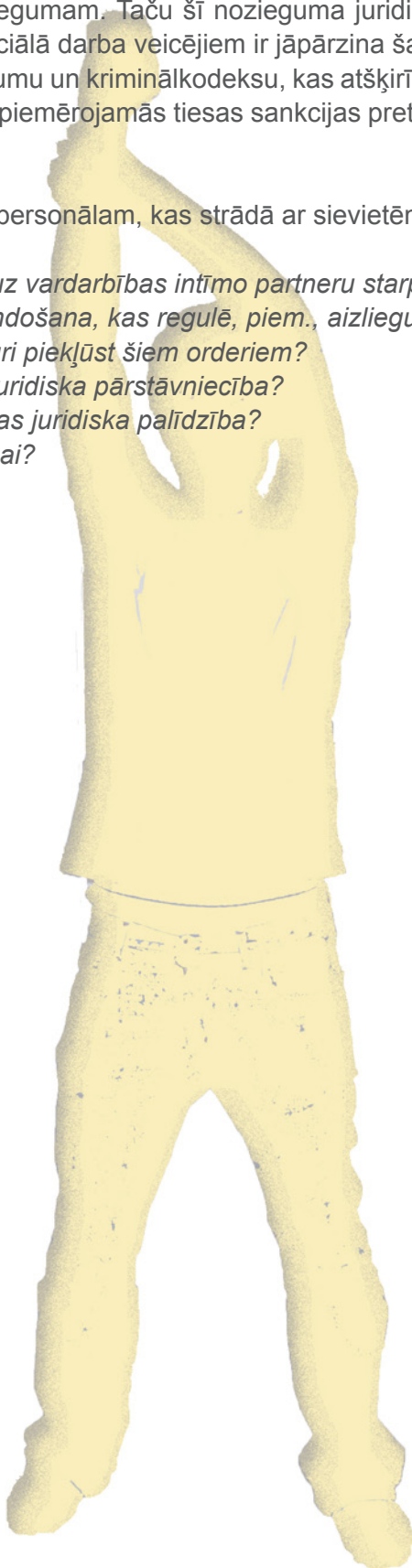
versmes, ja kādu iemeslu dēļ sievietes nevar atgriezties savās iepriekšējās dzīvesvietās. Šī uzturēšanās var būt īslaicīga vai ilgstoša rakstura. Sociālajiem darbiniekiem, kas strādā ar šo mērķa grupu, ir jābūt informētiem par visām iespējām, lai terapijas laikā varētu ar tām iepazīstināt sievieti-upuri.

Tiesiskā situācija

Vardarbība intīmo partneru vidū ir cilvēktiesību pārkāpums. Vēl jo vairāk, visās ES valstīs šī vardarbības forma tiek pielīdzināta kriminālnoziegumam. Taču šī nozieguma juridiskie aspekti atšķiras valstu vidū. Tas noved pie fakta, ka katras valsts sociālā darba veicējiem ir jāpārzina šai valstij raksturīgie juridiskie aspekti. Tā kā pastāv atšķirības starp civillikumu un kriminālkodeksu, kas atšķirīgi regulē juridiskos aspektus un nosaka policijas rīcības pilnvaras, kā arī piemērojamās tiesas sankcijas pret varmāku, šis punkts īpaši jāizskaidro apmācāmajiem.

Šeit uzskaitīti punkti, kas jāpārzina personālam, kas strādā ar sievietēm, kas cietušas no vardarbības:

- *Likumdošana, kas attiecas uz vardarbības intīmo partneru starpā regulēšanu valstī:*
- *Vai specifiska juridiska likumdošana, kas regulē, piem., aizliegums tuvoties?*
- *Kādā veidā vardarbības upuri piekļūst šiem orderiem?*
- *Vai upuriem nepieciešama juridiska pārstāvniecība?*
- *Vai ir pieejama arī bezmaksas juridiska palīdzība?*
- *Kāda ir piekļuve šai palīdzībai?*

Izmantotā literatūra

- Allen, M., Gallagher, B. and Jones, B. (2007) Domestic Violence and the Abuse of Pets: Researching the Link and its Implications in Ireland. *Practice* 18 (3).
- American Medical Association (AMA) 2005. Report 7 of the Council on Scientific Affairs Diagnosis and Management of Family Violence. <http://www.ama-assn.org/ama/no-index/about-ama/15248.shtml>
- Archer, J. (2000) 'Sex Difference in Aggression between Heterosexual Partners: A Meta-analytical review', *Psychology Bulletin*, 126, 651-680
- Black, D.A., (1999) Partner, child abuse risk factors literature review. National Network of Family Resilience. National Network for Health (www.nnh.org/risk).
- Budd T 2003. Alcohol-related assault: findings from the British Crime Survey (BCS). Home Office Online Report 35/03. BSC findings from the 1996, 1998 and 2000. <http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/rdsolr3503.pdf>
- Coker, A.L., Watkins, K.W., Smith, P.H. and Brandt, H.M., 2003. Social support reduces the impact of partner violence on health: application of structural equation models. *Preventive Medicine* 37 3, pp. 259–267.
- Coleman, K., Hird, C., and Povey, D. (2006) Violent Crime Overview, Homicide and Gun Crime 2004/2005. Home Office Statistical Bulletin 02/06, London. Home Office.
- Council of the European Union 2010. Council conclusions on the Eradication of Violence Against Women in the European Union. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/lisa/113226.pdf
- Domestic Violence: A Health Issue: Guidelines for Hospital Staff (2004) St. Columcille's Hospital, Dublin.
- Dutton, D.G. and Starzomski, A.J. (1993) 'Borderline Personality in Perpetrators of Psychological and Physical Abuse', *Violence and Victims*, 8, 4, 327-337
- Ellesberg, M., Jansen, H., Heise, L., Watts, C.H., and Garcia-Moreno, C. (2008) Intimate Partner violence and women's physical and mental health in the WHO multi-country study on women's health and domestic violence: and observational study. *The Lancet* 371. April 5th. 1165-1172
- European Union (EU) (2007) Website of the European Union Commission. Downloaded from www.ec.europa.eu/employment-social/gender accessed on March 28th 2007
- Council of the European Union 2008. EU guidelines on violence against women and girls and combating all forms of discrimination against them. <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1708&lang=EN>
- Ferguson, H. and O'Reilly, M. (2001) Keeping Children Safe, Child Abuse, Child Protection and the Promotion of Welfare, Dublin: A and A Farmer.
- Finney A 2004a. Alcohol and intimate partner violence: key findings from the research. Findings 216. UK Home Office March 2004. <http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs04/r216.pdf>
- Finney A 2004b. Alcohol and sexual violence: key findings from the research. Findings 215. UK Home Office March 2004. <http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs04/r215.pdf>
- Humphreys, C. (2000) *Social Work, Domestic Violence and Child Protection*, Bristol: The Policy Press
- Goldberg, C. (1999) 'Spouse Abuse Crackdown, Surprisingly, Nets Many Women', *The New York Times*, 23 November, A16
- Hagglblom, A.M.E., Hallberg, L.R.M. and Moller, A.R. (2005) Nurses' Attitudes and Practices towards abused women. *Nursing and Health Sciences* 7, 235-242
- Heise, L. and Garcia-Moreno, C. (2002) 'Violence by Intimate Partners', in E. Krug, L. Dahlberg, J.A. Mercy, A.B. Zwi and R. Lozano (eds), *World Report on Violence and Health*, Geneva: WHO
- Heise, L. (1998) "Violence Against Women: An Integrated, Ecological Framework" *Violence Against Women* 4 (3) 262-290
- Hester, M. (2009) *Who Does What to Whom? Gender and Domestic Violence Perpetrators*. Bristol: University of Bristol in association with the Northern Rock Foundation.
- Holt, S. (2003) 'Child Protection and Men's Abuse of Women: An Irish Study', *Journal of Child and Family Social Work*, 8, 1, 53-65
- Irish College of General Practitioners: (2008) *Domestic Violence: A Guide for General Practice* Dublin.
- Johnson, M.P. (1995) 'Patriarchal Terrorism and Common Couple Violence: Two Forms of Violence against Women', *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283-294
- Johnson, M. P. (2008) *A Typology of Domestic Violence* Hanover. University Press of New England
- Johnson, M. P. (2006) *Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence*. *Violence Against Women* 12, 1003-1018
- Johnson, M.P. (1995) Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and The Family* 57, 283-294
- Johnson, M.P. and Leone, J.M. (2005) The differential effects of Intimate Terrorism and Situational Couple Violence: Findings from the National Violence Against Women Survey. *Journal of Family Issues*. 26, 322-349
- Johnson, M.P & Ferraro, K.J. (2000) Research on domestic violence in the 1990's: Making distinctions. *Journal of Family Violence* 15, 1-16
- Kelly, L. (1996) 'When Woman Protection is the Best Kind of Child Protection: Children, Domestic Violence and Child Abuse', *Administration*, 44, 2, 118-135
- Kelly, L. with Bindel, J., Burton, S., Butterworth, D., Cook, K. and Regan, L. (1999) *Domestic Violence Matters: An Evaluation of a Development Project*, Research Study 193, London: Home Office.
- Kelly, L. (1995) *Crisis Intervention Responses to Domestic Violence*, paper presented at St Georges Conference, London.
- Kewshaw, C., Budd, T., Kinshott, G., Mattison, J. Mayhew, P. and Myhill, A (2000) *The 2000 British Crime Survey: England and Wales*. Home Office Statistical Bulletin 18/100. London. Home Office
- Kimmel, M. (2002) Gender Symmetry in Domestic Violence. *Violence Against Women*, 8, (11). 1332-1363
- McFarlane, J. and Parker, B. (1994) Preventing Abuse during pregnancy: An assessment and intervention protocol. *MCN. The American Journal of Maternal Child Nursing* 6. 321-324
- McGee, C (2001) *Childhood Experiences of Domestic Violence* London. Jessica Kingsley Publishers.
- Kirkwood, C., (1993) *Leaving Abusive Partners* Sage London
- MacPherson S, 2002. Domestic Violence: Findings from 2000 Scottish Crime Survey. The Scottish Executive Central Research Unit. <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2002/05/14413/1564>.36
- Johnson, M. P. (2006) *Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence*. *Violence Against Women* 12, 1003-1018
- Mirrlees-Black, C. (1999) *Domestic Violence: Findings from a new British Crime Survey Self Completion Questionnaire*. London. HMSO
- Ogrodnik, L. (ed) (2006) *Family Violence in Canada: A Statistical Profile*, Ottawa: Statistics Canada
- Perttu., S and Kaselitz 2006, V. *Addressing Intimate Partner Violence: Guidelines for Health Professionals in Maternity and Child*

Health Care University of Helsinki. <http://www.hyvan.helsinki.fi/daphne/>

Pence, E. and Paymar (1993) *Education Groups for Men Who Batter: The Duluth Model*, New York: Springer Publishing Company

Piispa M (2005). Complexity of Patterns of Violence Against Women in Heterosexual Partnerships. *Violence against women*, Vol. 8 No. 7, July 2002.

Prochaska, J.O., Velicer, W.F., Rossi, J.S., Goldstein, M.G., Marcus, B.H., Rawoski, W. (1994) Stages of Change and Decisional Balance for 12 Problem Behaviours. *Health Psychology*.13.(1). 39-46

Radford, L, Blacklock, N. and Iwi, K. (2006) *Domestic Abuse Risk Assessment and Safety Planning in Child Protection- Assessing Perpetrators in C. Humphreys and N Stanley Domestic Violence and Child Protection London, Jessica Kingsley.*

Rodriguez, M., Bauer, H., McLoughlin, E., and K. Grumbach 1999. Screening and Intervention for Intimate Partner Abuse: Practices and Attitudes of Primary Care Physicians. *JAMA, The Journal of the American Medical Association*, 282:468-474.

Roche, S.E. and Wood, G.G. (2005) 'A Narrative Principle for Feminist Social Work with Survivors of Male Violence', *Affilia*, 20, 465-475.

Schröttle M, Condon S, Jaspard M, Piispa M, Westerstrand J, Reingardiene J, Springer-Kremser M, Hagemann-White C, Brzank P, May-Chahal C and Penhale B. 2006). Comparative reanalysis of prevalence of violence against women and health impact data in Europe – obstacles and possible solutions. Testing a comparative approach on selected studies. <http://www.cahr.v.uni-osnabrueck.de/>

Sevér, A. (1997) 'Recent or Imminent Separation and Intimate Violence Against Women', *Violence Against Women*, 3, 6, 566-589.

Stanko, E. (2000) 'The Day to Count: A Snapshot of the Impact of Domestic Violence in the UK', *Criminal Justice*, 1, 2

Stark, E. and Flitcraft, A. (1996) *Women at Risk – Domestic Violence and Women's Health*. London. Sage

Stets, J.E. and Straus, M.A. (1990) 'The Marriage Licence as a Hitting Licence', in M.S. Straus and R.J. Gelles (eds), *Physical Violence in American Families*, London: Transaction Publishers

Straus, M.A (1990) 'Social Stress and Marital Violence in a National Sample of American Families', in M.A. Straus and R.J. Gelles (eds) *Physical Violence in American Families*, London: Transaction Publishers.

Sugg, N., Thompson, R., Thompson, D., Maiuro, R., and F. Rivara 1999. Domestic Violence and Primary Care: Attitudes, Practices, and Beliefs. *Archives of Family Medicine*, 8:301-306.

The Royal Australian College of General Practitioners. *Women and Violence*, 1998

Tufts, K.A., Clements, P.T. and Karlowicz, K.A. (2009) Integrating intimate partner violence content across curricula: Developing a new generation of Nurse Educators. *Nurse Education Today*, 29, 40-47.

United Nations, General Assembly 1993; Declaration on the Elimination of Violence against Women. http://www.wunrn.com/reference/pdf/Elimination_violence_women.PDF

United Nations (UN) (1995) Beijing Declaration and Platform of Action, Domestic Violence Against Women. Geneva, United Nations.

UN Secretary-General's study on violence against women 2006. General recommendation No. 19. <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/SGstudyvaw.htm>

Wade, A. (1997) 'Small Acts of Living: Everyday Resistance to Violence and Other Forms of Oppression', *Journal of Contemporary Family Therapy*, 19, 1, 23-40

Wade, A. (2007) 'Despair, Resistance, Hope', in C. Flaskas, I. McCarthy and J. Sheehan (eds), *Hope and Despair in Narrative and Family Therapy: Adversity, Forgiveness and Reconciliation*, Hove: Brunner-Routledge

Watson, D. & Parsons, S. (2005) *Domestic Abuse of Women and Men in Ireland* Dublin National Crime Council of Ireland

White, M. (1995) *Re-Authoring Lives*, Adelaide: Dulwich Centre Publications

White, M. (2000) *Reflections on Narrative Practice*, Adelaide: Dulwich Centre Publications

White, M. (2007) *Maps of Narrative Practice*, New York: Norton and Company

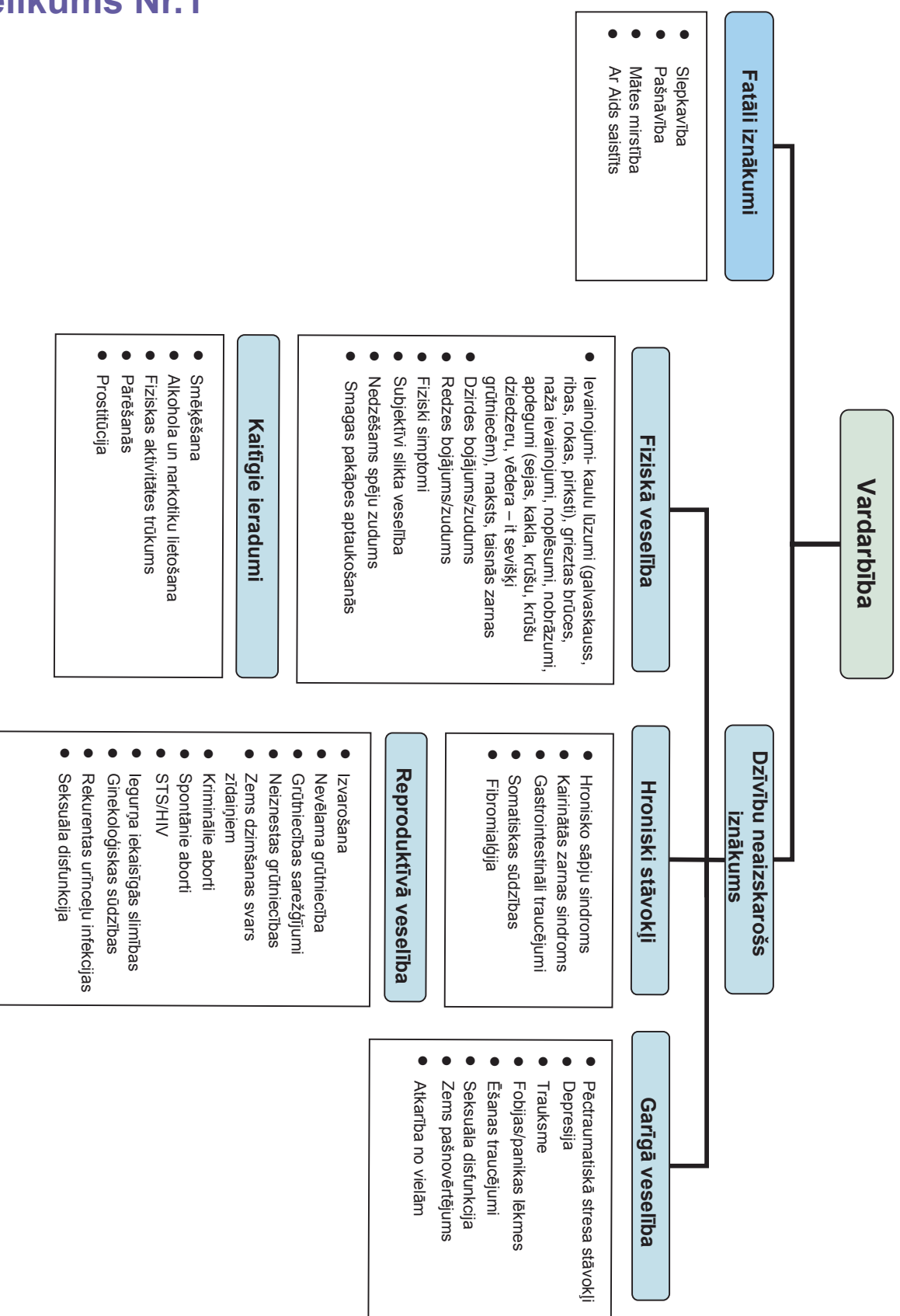
Wood, G.G. and Roche, S.E. (2001) 'An Emancipatory Principle for Social Work with Survivors of Male Violence', *Affilia*, 16, 66-79

World Health Organisation WHO 2002. *World Report on Violence and Health*.

Noderīgas mājaslapas

WHO (2006) Multi Country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women. [Downloaded from World Health organization
http://www.who.int/gender/violence/who_multicountry_study/Chapter3-Chapter4.pdf
<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/SGstudyvaw.htm>
http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/
<http://www.womensaid.org.uk/>
http://www.who.int/gender/violence/who_multicountry_study/Chapter3-Chapter4.pdf

Veselības stāvokļa izmaiņas sievietēm, kas cieš no vardarbības mājās

Pielikums Nr.2 Ķermeņa shēma

IZMEKLĒŠANA:

Datums/laiks _____

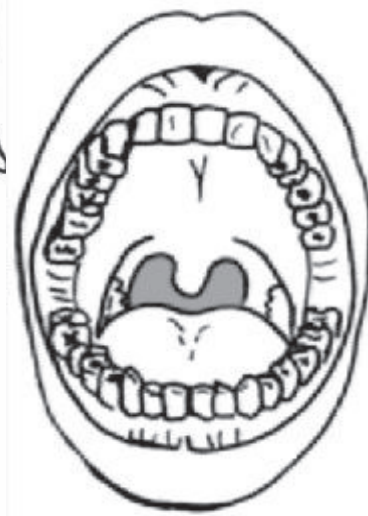
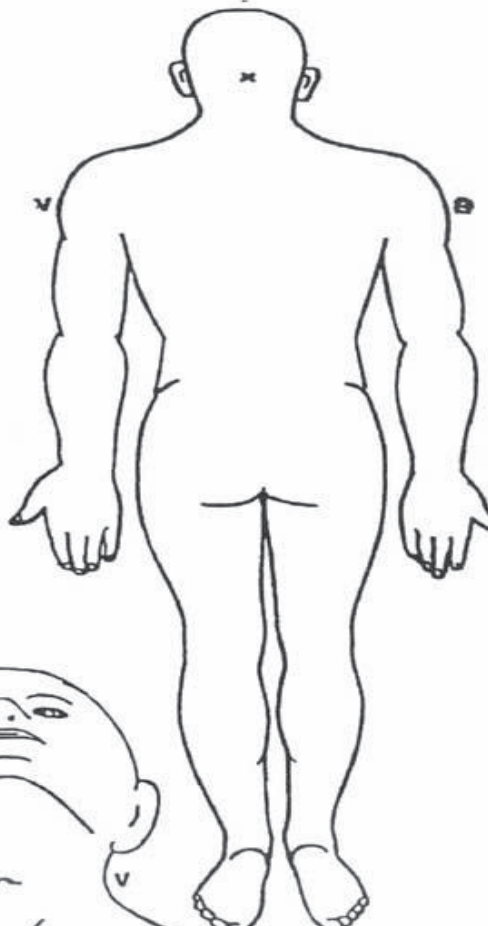
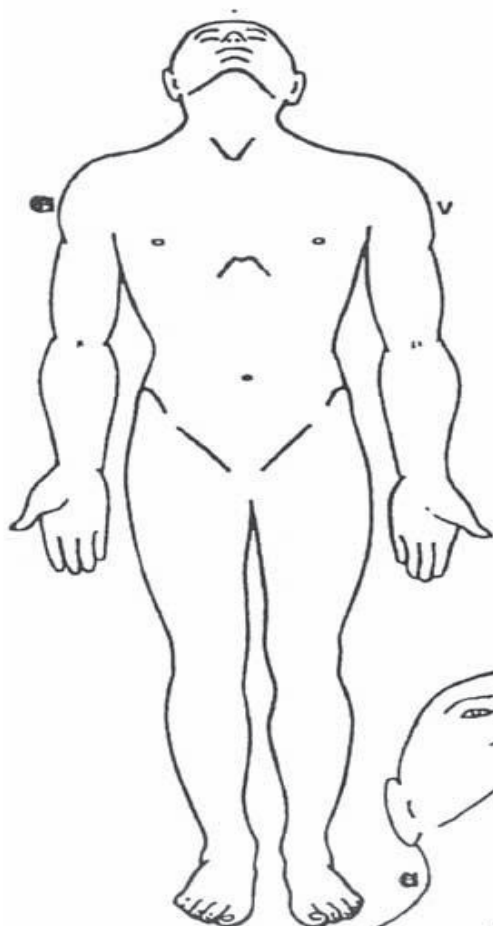
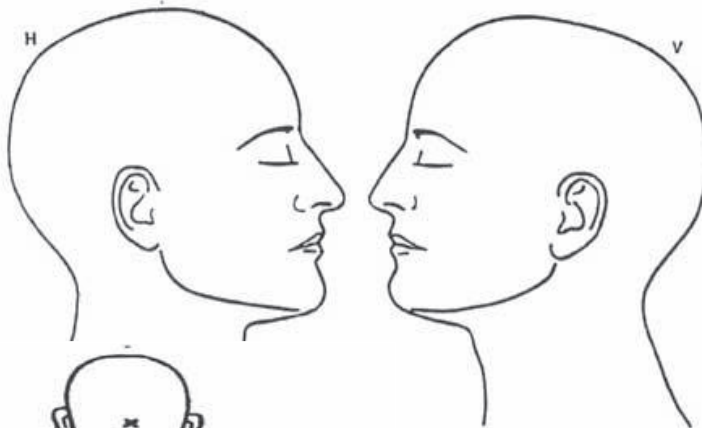
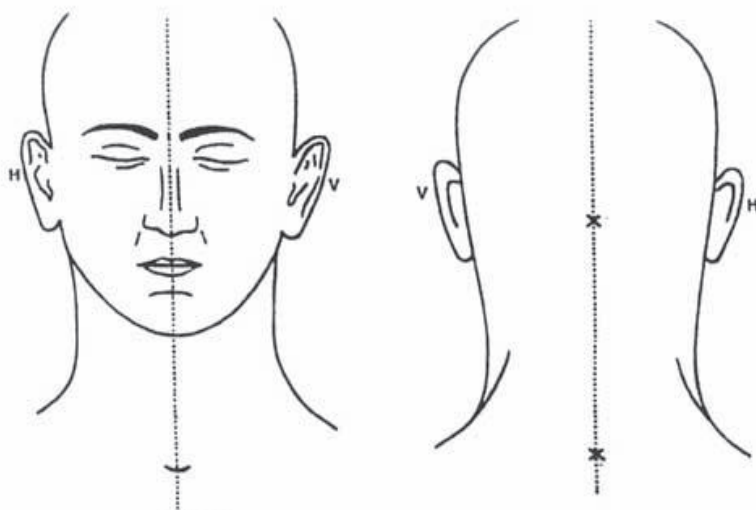
Ārsts _____

Medicīnas māsa _____

Fotogrāfijas: jā ___ nē ___

ATZĪMĒJIET IEVAINOJUMUS (ARĪ TO IZMĒRUS) DIAGRAMMĀS:

- x** nobrāzums
- skramba
- zilums
- H** grieziena zīme ar asu priekšmetu
- uzpumpums/uztūkums
- ///** sāpes
- ▲** lūzums/izmežģījums

Pielikums Nr.3

Vardarbības ģimenē ietekme uz bērniem

Pazīmes, ka bērni iespējams piedzīvo vardarbību mājās (kā liecinieki vai kā upuri) ietver:

- *agresīva uzvedība un valoda, piesardzīga valoda – ļoti bieži šī pazīme norāda uz vardarbību mājās.*
- *trauksme, nervozitāte*
- *ar grūtībām bērns pielāgojas pārmaiņām*
- *psihosomatiska saslimšana*
- *nemiens*
- *nakts slapināšana gultā, miega traucējumi*
- *„izrādīšanās”, piemēram, nežēlīga apiešanās ar dzīvniekiem*
- *pārspīlēti laba uzvedība*

Adaptēts no Women & Violence 1998, RACGP

Bērni un pieaugušie uz vardarbību var atbildēt

Izteiktas bailes	Dusmas
Šausmas	Ciešanas
Apjukums	Bezpalīdzība
Bērni attālinās no mātes	Fiziski uzbrūk savai mātei
Viņi var ciest no pēc-traumatiskā stresa	Medicīniski sarežģījumi, piemēram, astma, galvassāpes, vēdersāpes
Depresija	Citu terorizēšana un iebiedēšana
Atkarība no vielām	Ēšanas traucējumi
Dusmu lēkmes	Nespēja koncentrēties
Smaga trauksme	Suicidālas idejas/tieksmes
Zems pašnovērtējums	Kauna sajūta
Sevis vainošana par radušos situāciju	Izolēšanās no draugiem un no sabiedrības
Daži no bērniem sūdzēsies par miega traucējumiem vai pat par murgiem	Bērni var zaudēt interesi par skolu vai arī skolas apmeklējums būs nepietiekams
Regresēšana uz zemāku attīstības pakāpi	Daudzi sarežģījumi skolā
Pārcenšanās sekmībā	Būt vienisprātis ar varmāku
Meitenes vēlāk var izvēlēties vīrus, kas līdzinās viņu tēviem	Puiši vēlāk var uzskatīt, ka tas ir pilnīgi pieļaujami izturēties pret savām draudzenēm vai sievietēm
Zādzības vai citi mazgadīgo noziegumi	Ēšanas traucējumi
Problēmas noliegšana	Meitenes var palikt stāvoklī agrīnā vecumā saskatot tajā iespēju tikt projām no mājām

Rekomendācijas bērnu drošības novērtēšanai

- Izjautā bērnu vienatnē bez varmākas klātbūtnes vai arī bez tā vecāka, kas ir upuris, klātbūtnes
- Nodrošiniet drošu vidi, runājot ar bērnu par jūtīgām tēmām
- Izvērtējiet bērna sajūtas sarunas laikā
- Nebaidieties runāt pret vardarbību mājās
- Sāciet ar tūlītēju izjautāšanu, ņemot vērā zināmo izjautāšanas shēmu

Vardarbības iespaids uz pusaudža attīstību

Pusaudži, kas piedzīvojuši vardarbību mājās, ir pakļauti to vecumam neatbilstošai pieredzes iedarbībai un to vispārējā attīstība krasi atšķirsies no to vienaudžu attīstības pakāpes, kas nekad vardarbību nav piedzīvojuši. Vardarbības iespaids ļoti bieži stiepjas arī ārpus ģimenes saitēm. Kļūstot pieaugušam, šie bērni nebūs spējīgi veidot normālas pāru attiecības ar pretējā dzimuma pārstāvjiem, jo atšķirsies to idejas par piedzīvoto ģimenēs bērnības laikā.

Vardarbības iespaids uz pusaudža uzvedību

40% no vardarbīgi noskaņotiem pusaudžu vecuma uzbrucējiem nāk no ģimenēm, kurās ir piedzīvota vardarbība, 50% pusaudžu, kas nonāk tiesas priekšā, ir nākuši no ģimenēm, kur viens no vecākiem ir bijis varmāka. Pieaugušie, kas ir auguši vardarbīgā vidē savās ģimenēs, ir pakļauti riskam šo redzēto un piedzīvoto pieredzi pārnest uz savām attiecībām un ģimenēm.

Pozitīvie iznākumi

Lai arī daudzi pētījumi norāda uz saistību starp vardarbības piedzīvošanu ģimenē un tās turpināšanu savās partnerattiecībās nākotnē, ne visi bērni, kas cieš no vardarbības atkārtos šo attiecību savās attiecībās, kļūstot pieaugušiem.

„Bērni var iemācīties vardarbību pieņemt, novērtēt, kā arī pieņemt šādu izturēšanās modeli, taču tikpat labi viņi no šādas uzvedības atkārtotības izvairīsies un pilnībā to izslēgs” (Dobaš un Dobaš 1979, 153.lpp).

Viena no sarežģītākajām situācijām indivīdam, kas pieredzējis vardarbību, ir sajūtas veidošanās, ka vardarbība būs nenovēršama nākotnes kontekstā. Būtu nepieciešams iedziļināties problēmās un faktoros, kas kalpo par šo upuru nespēju tikt pāri esošai situācijai veicinātāju. Saņemtais atbalsts, kā arī pieredze, kā ir tikušas risinātas vecāku attiecību problēmas, dzīvesprieks un pašvērtējuma pakāpe ir galvenie nosacījumi, kam ir iespēja samazināt vardarbības radītās sekas.

Rutter un Madže (1976) akcentē, ka bērni, kas auguši pat visnozēlojamākajos apstākļos, attīstās par tādiem cilvēkiem, kas viņu sapratnē un uzskatos ir labs cilvēks. Tas nozīmē, ka mums jāizzina tos faktoros, kas veicina sliktās bērnības pieredzes izpaušanos un jāmeģina tos aizvietot ar pozitīvu pieredzi, kas ļaus salauzt šo vardarbības ciklu.

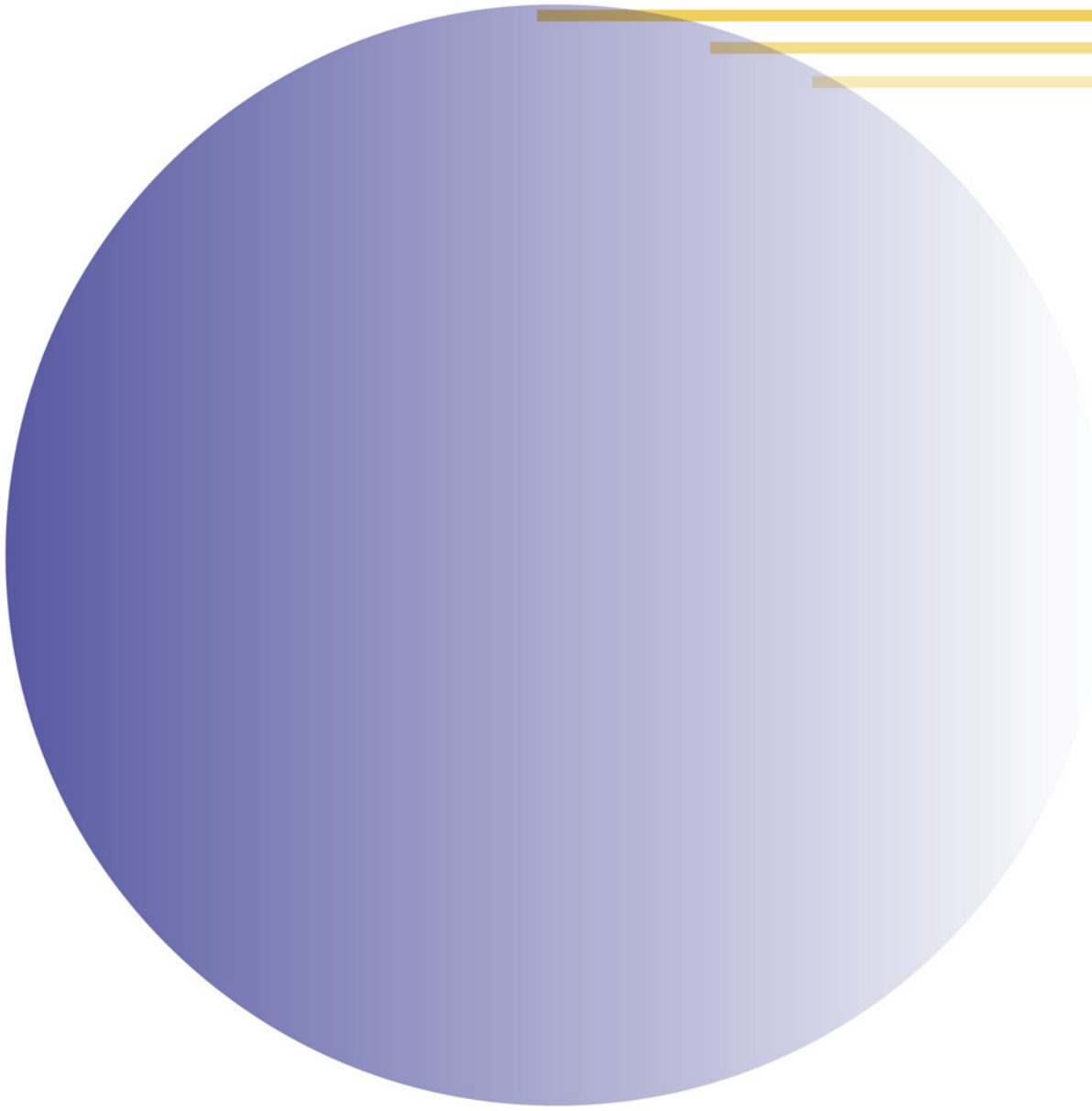
Pielikums Nr.4 Riska novērtēšanas instrumentu piemēri

Novērtēšanas rīks	Autors	Mērķis	Vardarbības tipi	Piemērojamība dzimumiem
Vardarbības noteikšanas skrīnings	Soeken, McFarlane, Parker et al., 1998	Šo Iso aptauju var izmantot, lai atpazītu vardarbību pret grūtniecēm		V
Vardarbīgas uzvedības saraksts	Shepard&Campbell, 1992	Identificē vardarbību un tās izpausmes biežumu pret sievietēm	E, F	V
Saliktā vardarbības skala	Hegarty, Sheehan, Schonfeld, 1999	Identificē vardarbības veidu, biežumu un sekas	F, E, S	V & S
Diādiska atbilstības skala	Spanier, 1976	Skrīninga instruments; novērtē attiecību disonansi	Disonanses noteikšanai pāra starpā	Pāriem
Vardarbības mājās novērtēšanas skala	Ellis & Stuckles, 2006	Novērtēt un tikt ar skaidrībā ar riska faktoriem vardarbībai mājās	E, F	V & S
Partnera vardarbības indekss	Hudson & McIntosh, 1981	Fiziskās vardarbības novērtēšanai, kā arī ārstēšanas izvēlei	F, ne-F	V
Varmākas novērtēšanas rokasgrāmata	Sonkin, 1997	Faktori, kas izšķir mirstības riski	F, E, S	V
Attiecību konflikta novērtēšanas instruments	Bodin & Kaslow, 1996	Novērtē verbālo un fizisko konfliktu pāra starpā	E, F	V & S
Vardarbības pret sievietēm novērtēšanas skala	Marshall, 1992	Vīrieša vardarbīgo darbību pret sievieti izvērtēšanai	F, S	V
Dzīvesbiedres vardarbības izvērtēšanas skala	Lewis, 1985	Empīriski veidota, skrīninga instruments, veiktā atbalsta novērtējums		
USAF FAP's smaguma pakāpes indekss	Slep & Heyman, 2004	Novērtē vardarbības smaguma pakāpi	F, E, S	V & S

Atslēga:

E – emocionāla vardarbība F – fiziska vardarbība

S – seksuāla vardarbība

UNIVERSITY OF HELSINKI

Projekta koordinators
Helsinki Universitāte,
Palmēnijas Tālākizglītības centrs
P.O. Box 58 (Vuorikatu 24)
FI-00014 UNIVERSITY OF HELSINKI
FINLAND

Kontaktpersona
Sirikka Perttu
sirikka.perttu@helsinki.fi
<http://www.palmenia.helsinki.fi/hevi/index.asp>

Education and Culture DG
Lifelong Learning Programme

Šo publikāciju finansiāli atbalstīja
Eiropas Komisija. Eiropas Komisija
nav atbildīga par šīs publikācijas saturu.